

GUSTAVE DORÉ: Ilustrație la „Cartea Esteri”

Gînduri de Purim

UN OM — UN EVREU

de Șef rabin dr. MOSES ROSEN

Umorul și risul sînt notele dominante ale Purimului. Cel dintîi e îndreptat cu sarcasm și ironie împotriva eternului Haman; cel de al doilea strecoară o rază de soare în sufletele covișite de nori sumbri. Gravitatea cotidianului este dată de o parte, frînturile se descreșec, căci *שבת נקבת נחמה ושמחה* și se veselește...

Totuși, acestea nu sînt decît aparențe. Nu degeaba carnavalul sărbătorii stă sub semnul unei măști. O mască de Purim. Sub chipul hohotind de bucurie, seriozitatea e doar estompată, dar n-a dispărut. „Cartea Esteri” e plină de învățăminte și eroii săi continuă să trăiască peste veacuri și milenii. „La curtea regală din capitala anticului imperiu medo-pers se petrece din plin. Cîrte-nii benchețuiesc în luxoasele palate, ei sorb din vinul care gîlgește fără încetare în cupele de aur; trupurile lor sînt înfășurate în cele mai scumpe mătăsuri, ei gustă cu nesăd din plăcerile unei vieți a desfrîului și huzurului. Pentru toate acestea n-au de plătit decît un singur preț: să se prosterneze, să îngenunchieze în fața intrigantului Haman, a cărui putere crește din zi în zi și care, deci, e din ce în ce mai temut. Prin mijloace simple, dar pline de măiestrie, autorul divin creionează atmosfera pe care a creat-o tirania nu numai atunci la Susan, ci cu alte măști în aceeași piesă, ce s-a jucat la atîtea alte curți; corupția, lășitatea, bunul plac, imoralitatea sînt caracteristicile acestora.

Deodată apare un singur om care face notă disonanță în această simfonie a ipocriziei. Un singur om are menirea de a reabilita noțiunea de Om. În mijlocul larmei îmbuibărilor, el se pregătește de suferință, căci știe că drumul spre care pășește e spinos. Ca un far care trebuie să lumineze întunecimile, versetele Megiltei ne prezintă deodată două cuvinte pline de tîlc: „Un om — Un evreu” *איש יהודי*. E încă om acest bătrîn *מנחם* care a fost dus în neagră prigoană și a fost supus tuturor umilinelor. Cîmînurile ce le-a îndurat, hula și batjocura care s-au revărsat asupra-i, n-au izbutit să-i altereze

cu nimic chipul de Om, nici să-i încovoieze șira spinării.

וַיִּסְרְחֵי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחוּת, „Iar Mordechi n-a îngenunchiat și nu s-a prosternat”. El rămîne credincios demnității umane și nu renunță la ea, cu nici un preț. E conștient de primejdia ce o implică această fidelitate pentru nobilul principiu al libertății și independenței umane, însă își dă seama că viața eu merită a fi trăită tirindu-te în genunchi. N-au decît curtenii să se întreacă în lingșuri și în felonii; el va rămîne singur în afirmarea personalității sale, singur în a înfrunta fulgerele și trănetele miniei despotului. *איש* Un om. Mordechai e un devotat cetățean al țării în care trăiește. Cînd cîrmuitorul ei se

(Continuare în pag. U-a)

Vizită protocolară

Cu prilejul întoarcerii din vizita făcută recent în Israel, Eminentă Sa d. Șef rabin și președinte al Federației Comunităților Evreiești (M) și doamna dr. Rosen au făcut în ziua de 21 februarie 1968 o vizită proto-

colară Excelenței Sale d-lui ministru al statului Israel în România și doamnei *Eliezer Doron*.

Vizita a decurs într-o atmosferă de caldă prietenie.

Noi frumuseți frumuseții străvechi

Se afirmă că o faptă bună aduce după sine altă faptă bună. S-ar putea adăuga că și o frumusețe aduce după sine altă frumusețe. Generații de-a rîndul au admirat frumusețea „Cărții Esteri”. Dar cîta frumusețe a apărut în decursul secolelor în jurul acestei povestiri palpitante din Biblie! Ar fi de ajuns să ne gîndim doar la nemuritoarele pinze ale marelui Rembrandt pe tema Ester și Haman. Și dacă alții au găsit într-însa o sursă de inspirație — cu atât mai mult a fost animată gîndirea și fantezia evreiască. În jurul eroilor din Cartea Esteri au apărut o sumedenie de filigrane — fără a diminua binecîntele nimic din comoara originalului. În Midraș, precum și în alte opere cu caracter religios, găsim o mreajă de legende în jurul Cărții Esteri în care se manifestă atașamentul poporului pentru trecutul său istoric și pentru figurile sale eroice.

Acestea constituie un comentariu *sui-generis* care se comportă după principiile creației artistice și se adresează mai mult inimii decît creierului. Dar totodată îmbogățește și înaripăază gîndirea omenească.

Știm, de pildă, din Cartea Esteri cum a apărut sărbătoarea de Purim. Dar cum a fost hotărîtă această sărbătoare în ceruri? La aceasta ne răspunde Midrașul „Aba Gurion”. Atribuindu-l pe regele Ahasveros — Haman îi spune că evreii au prea multe sărbători și că aceste sărbători sînt imorale și dăunătoare intereselor imperiului. Iar în momentul cînd năstul regu se lasă convins — spune legenda — a apărut îngerul Mihael în fața lui Dumnezeu și a cerut îndurare pentru fiii lui Israel; Dumnezeu l-a ascultat și i-a răspuns: „Deoarece sărbătorile mele nu-i sînt pe plac lui Haman și consideră că sînt prea multe, voi adăuga încă o sărbătoare — Purimul — care să fie prăznuită în ziua căderii lui Haman.”

Nemărginita fantezie populară cheamă tot universul cu toate fenomenele sale în ajutor împotriva lui Haman. Iau parte cerul și pămîntul, timpul cu zilele și lunile sale, pădurea cu arborii dintr-însa, păsările, marea și nisipul de pe malul ei. Haman vrea să știe — de pildă — în ce zi să organizeze măcelul împotriva evreilor. Potrivit obiceiului din acea vreme, trebuie aruncat zarul — trebuie tras la soartă. El cere, deci, să i se aducă o creangă dintr-un copac, care să fie tăiată în bucățele, potrivit numărului

de luni și de zile. Dar care copac e dispus să-și ofere lemnul pentru o asemenea treabă? Pentru fiecare copac se găsește un verset, care amintește de legătura lui cu poporul lui Dumnezeu. Măslinul asemenea mărului, nucul asemenea salciilor și palmierul la fel ca și cedrul.

Același motiv se repetă și cînd e vorba de confecționarea unei spînzurături pentru Haman. Midrașul relatează cum s-au înfățișat toți copacii în fața lui Dumnezeu rugîndu-l să nu fie pîngărit în asemenea chip. Doar spinul s-a transformat dintr-odată în spînzurătoare pe care să fie atîrnat un spin, fiu de spin cum se spune în legendă.

Nu mai vorbim de zilele, lunile și zodiile care s-au rugat lui Dumnezeu să nu le facă de rușine și să nu trimeată într-una din ele un necaz asupra evreilor. Luna Nisan spune, de pildă: „În zilele mele evreii au fost salvați din sclavia egipteană, deci, te rog să nu pierd harul în ochii tăi și să nu faci rău fiilor tăi în zilele mele, să nu schimbi bucuria lor din această vreme în tristețe și doliu”. Luna Iar îi amintește lui Dumnezeu că în zilele sale a căzut mana cerească, săturînd poporul în pustiu ș.a.m.d.

Cu multă dragoste sînt zugrăvite în legende chipurile Esteri și al lui Mordehai. Evlavia lor, frica de Dumnezeu și modestia lor denotă trăsături de caracter apărute mult mai tîrziu decît evenimentele descrise în Cartea Esteri.

Numele de Ester îi este dat conform relațiilor din „Targum Seni” chiar de către regele Ahasveros. Cum a văzut-o ar fi exclamat: „Nu Hadasa să fie numele tău, ci Ester, căci fața ta luminează ca frumoasa stea Astahar!” Prin modestia ei găsește har în ochii lui Heghe, păzitorul haremului, precum și în ochii tuturor. Ea refuză mîncărurile aiese, iar pe cele șapte fete care i-au fost date ca servitoare le repartizează în așa fel, încît fiecare să nu lucreze decît o singură zi pe săptămînă. Și Heghe o laudă și spune că de cînd e al paznicul haremului n-a existat atîta modestie la curtea regelui.

Mordehai apare în legendă ca un înțelept, călît în anii de diaspora, cu pricepere deosebită în comportarea cu oamenii stăpînirii. El atrage atenția Esteri să nu-i desvîlue originea pentru următoarele motive: dacă

(Continuare în pag. U-a)

Femeia în Biblie și Talmud

În literatura iudaică sînt frecvente cuvintele de laudă la adresa femeii. Sînt bine cunoscute numeroasele scrieri elogioase ale Bibliei la adresa femeii, în care sînt scoase în evidență calitățile ei. O asemenea scriere este poemul în acrostih care se recită în fiecare vineri seara de către soț în cinstea soției.

Scrierile vechi ne înfățișează admirabile figuri feminine, cu nimic mai prejos decît eroii biblici. Astfel de figuri sînt Sara, Rebecca, Rachel și Lea, soțiile patriarhilor. O figură luminoasă este Miriam, sora lui Moșe, despre care talmudul ne spune că a contribuit la eliberarea poporului din robia faraonilor.

De neuitat sînt femeile-eroine din trecutul nostru, printre care Debora, Iael, Esther, Judith ș.a.

Ca și bărbatul, femeia a fost creată de Dumnezeu după chipul său, de aceea femeile sînt egale cu bărbații în drepturi, în-

datoriri și prevederi. Prin excepție, femeile nu erau admise în vechime a depune mărturie în cazuri criminale, deși mărturia lor în probleme religioase era acceptată. Căuza acestei descalificări rezidă în concepția că femeile sînt mai lesne copleșite de emoții, ceea ce ar contribui ca mărturia lor să fie denaturată. Pentru același motiv nu li s-a îngăduit femeilor să devină judecatori.

De multe ori, Biblia arată că femeile necesită a fi protejate. Au existat prevederi speciale care scuteau femeia de griji bănești, altele care o protejau atunci cînd devenea captivă de război, legea nepermițînd să fie vîndută ca sclavă. Prostituația nu era tolerată.

Rolul cel mai important al femeii era acela de conducere a gospodăriei. Această ocupație a fost din totdeauna privită cu respect, încît cu drept cuvînt un gînditor arată că pentru iudaism, „cămînul este templul real al femeii; educația copiilor e serviciul

ei divin și familia, obște ea”. Femeii îi revine obligația de a rezolva problemele gospodărești, de a asigura respectarea prescripțiilor religioase, celebrarea în familie a Săbatului și sărbătorilor, educația fiilor și fiicelor sale. Soția îl încuraja pe soț în studierea Torii și se citează exemple din care rezultă că influența soțiilor asupra soților urmărea scopuri religioase. De regulă, femeile n-au studiat Tora ca bărbații, dar prin practica constantă a cultului, ele se familiarizau cu cunoașterea și aplicarea preceptelor sfinte de fiecare zi. Au existat femei care au reușit să devină adevărați savanți ai Torei în sensul cel mai deplin al cuvîntului. Așa, de pildă, părările avizate ale Beruriei, soția lui Meier, sînt amintite cu respect în talmud. Soția lui Iacob ben Mizrahi a continuat să conducă leșiva și după moartea soțului ei. Fiica exilarului

(Continuare în pag. 11-a)

Offenbach

Într-o zi noroasă a anului 1802, cantorul Isaac Iehuda Eberst sosi în localitatea Deutz, din Germania, în speranța că aici va afla mai lesne pîinea necesară numeroasei sale familii. Nu se știe din ce motive, poate din nostalgie pentru locurile natale, el adoptă curînd numele *Offenbach*, adică a localității sale de baștină.

Într-o zi, cel de-al șaptelea copil al cantorului avea să-l facă celebru, un nume cu ample rezonanțe în istoria muzicii universale.

De la vîrsta de nouă ani, micul Jakob (numele viitorului compozitor) a început să pătrundă tainele violoncelului și curînd dobindi tehnica necesară. Împreună cu fratele său Iulius și cu una din surorile lui începură să cînte prin restaurantele din Köln. În noiembrie 1833, tatăl său îl luă pe el și pe Iulius la Paris, unde Cherubini, directorul Conservatorului, îl primise pe Jakob ca elev. După numai un an de studii, Jacques, cum își zicea el acum, părăsi Conservatorul angajîndu-se ca violoncelist în orchestra teatralului Opéra-Comique. În acea epocă a avut norocul deosebit de a-l cunoaște pe Jacques Halévy, autorul operi *La Juive*, care i-a dat lecții de compoziție. Curînd, tînărul Offenbach începu să compună valsurile pentru concertele restaurantului Jardin Turc.

În 1837 Offenbach părăsi Opéra-Comique. O împrejurare fericită îl puse în legătură cu Friedrich von Flotow, compozitorul operi *Martha*, care l-a recomandat ca virtuos prin saloanele muzicale din Paris, unde se desăvîrși, fiind asfel în măsură, în ianuarie 1830, să susțină primul său concert. Aceștia i-au urmat altele, incluzînd în toate propriile compoziții. În primăvara anului 1843, el a aranjat, la Salle Herz, un spectacol care avea să prezinte duetul său teatral *Călugărul morocînos*. Cu acest prilej apare în mod pregnant aptitudinea sa pentru lucrări comice.

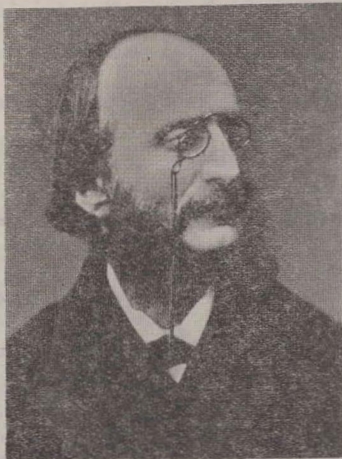
În anii următori a continuat să cînte prin saloanele cele mai distinse, menținîndu-se totodată angajamentul lui de la Opéra Comique.

În timpul revoluției de la 1848 el se refugie cu familia la Köln, unde compuse melodii patriotice și revoluționare.

După un an se reîntoarce la Paris, unde Arsène Houssaye îl invită să reorganizeze orchestra teatralului Comédie Française: actorii, însă, nu sînt de acord cu inovațiile sale. Singurul rezultat pozitiv a fost minunata sa muzică compusă pentru poemul lui Musset, *Cîntul lui Fortunio*. Tot în acea perioadă a compus fermecătoarea operetă *Comoara de la Mathurin*, care, sub titlul de *Căsătorie la lumina lanternei* a obținut un succes răsunător.

Cam în această perioadă soarta lui Offenbach luă o întorsătură fericită. În vara lui 1855 încheie un mic teatru lîngă Expoziția universală din Champs Elysées, pe care l-a inaugurat, la 5 iulie, cu farsa muzicală *Cei doi orbi*. Succesul întrecu toate așteptările. Teatrul, numit *Les Bouffes-Parisiens*, deveni cel mai frecventat. Curînd, Offenbach își instală teatrul în clădirea teatralului des *Jeanes Elèves*, inaugurîndu-l cu *Ba-ta-clan*, o chimeziere muzicală, pe un libret al lui Ludovic Halévy. Din nou succesul fu deplin.

Izvor nesecat de idei muzicale, Offenbach a compus în anii următori o multime de opere mici, printre care: „Cîrpaciul și financiarul”, „Ultimele paladine”, „Doamnele din Halle”. Dar era neprecipitat în afaceri și cu tot triumful, greutatea de ordin financiar îl asaltară. Își clădi acum speranțele pe cele

dintii operete de căror muzică a elaborat-o: *Orfeu în Iulern*, libret scris de Halévy și Hector Crémieux. Cu această lucrare a fost creat genul „offenbachian”. *Orfeu*, a cărui premieră a avut loc la 21 octombrie 1852, a cucerit Parisul. Offenbach a încercat să-și mențină succesul reprezentînd, în noiembrie 1859, *Gemma de Bohemia*, prin care ridiculiză moravurile medievale. Trei luni mai tîrziu a prezentat revista *Carnavalul revistelor*, ce conținea o satiră la adresa lui Richard Wagner.

În anul 1860 a devenit cetățean francez și în anul următor a fost distins cu Legiunea de onoare. Chiar și Opera Comică primea acum lucrările sale. Dar spectacolul *Barokouf* a fost un eșec. Acest dezastru a fost compensat într-o măsură oarecare prin primirea entuziasată de care s-a bucurat *Cîntul lui Fortunio*, o reeditare a unei lucrări din epoca de debut.

Operetele lui Offenbach s-au răspîndit prin toată Europa. În fiecare an el se ducea la Bad Ems, unde lansa minunatele lui compoziții mai restrînse ca *Flecarii*. *Signor Fagotto* și *Lieschen und Fritschen*. Devenise idolul Vienei. Aici el a compus pentru Teatrul de Operă opera romantică *Rheinnixen*, o lucrare care conține fermecătorul *Cînt al lui Goblin*, un motiv pe care-l reia mai tîrziu, la fel ca *Barcarola* din *Povestirile lui Hoffmann*.

În această perioadă, el scrie muzica pentru *Elena din Troia*, pe un libret de Halévy și Meilhac. Prezentată la 17 decembrie 1864, la Teatrul Variétés, cu Hortense Schneider în rolul Elenei, această operetă a reușit unul din cele mai mari triumfuri ale compozitorului. În același stil e și opereta *Barbă albastră*, urmată în octombrie 1866 de capodopera *Viața pariziană*, cea mai incîntătoare operetă prin care s-a preamărit vreo dată un oraș. În 1867, anul expoziției universale, Offenbach a oferit la teatrul Variétés strălucitoarea satiră antimilitară *Marele Duce de Gerolstein*.

Steaua lui Offenbach se afla acum la zenit și curînd începu declinul, deși neobosit compozitor continua să producă o operă după alta: *Pericola*, plină de frumuseți, *La Diva* și, la sfîrșitul anului 1869, *Briganzii*, un amestec reușit de offenbachiadă și operă comică.

Îndată după războiul franco-prusian din 1870, Offenbach s-a reîntors la Paris, unde deschise marele teatru *Gaité*, care atrăgea seară de seară un public numeros cu spectacole de estradă și pantomime. *Madame l'Archiduc*, o reminiscență a operetelor de odinioară, este una din cele mai reușite lucrări din această perioadă. Din cauza risipei sale nesocotite, teatrul *Gaité* dădu faliment (1874) și bătrînul compozitor trebui să muncască acum mai mult ca orînd. *Creola* și *O călătorie în lună* au fost creațiile sale din anii aceia.

Pentru a se salva de sărăcie, Offenbach primi în 1876 propunerea impresarului american Bacquero de a întreprinde un turneu în America. Aici a dirijat concerte la Gilmore Garden din New-York și apoi la Expoziția centenară din Philadelphia. Zeița Fortuna îi surse iar și muzica sa deveni foarte populară în Statele Unite.

Revenit în Franța, Offenbach fu obsedat de ideea de a compune o mare operă pe celebra piesă a lui Barbier și Carré, *Povestirile lui Hoffmann*. În 1879, opereta *Ficci tamburului-major* i-a reînnoit popularitatea. Carvalho, directorul teatralului Opéra-Comique, porni repetițiile *Povestirilor lui Hoffmann*. Dar Offenbach nu a mai fost prezent la premieră: la 5 octombrie 1880, după ce a dus la bun sfîrșit aranjamentul pentru pian pentru lucrarea sa de faimă mondială, neobositul muzician tăcu pentru totdeauna.

Femeia în Biblie și Talmud

(Urmare din pag. 1-a)

Samuel ben Eli din Bagdad și Miriam Șapira au predat învățăturile Torei studenților, de care li despărta o perdea.

Bărbați și femei sînt supuși aceluiași sancțiuni alit în Biblie, cit și în codurile de legi. Cu toate acestea, femeia fiind copleșită de numeroase obligații gospodărești, ea a fost scutită de acele obligații religioase pentru îndeplinirea cărora se cere un timp anume. Această regulă nu s-a aplicat însă preceptelor legate de practica iudaismului, cum este respectarea Sabatului.

Scutind femeile de aceste îndatoriri, învățații au arătat că cel mai important lucru nu constă în cantitatea de precepte impuse a fi respectate, ci de felul cu care acestea se îndeplinesc.

O literatură specială, scrisă de obicei în dialectul local, a fost creată pentru educarea femeilor. Cea mai cunoscută carte de acest fel este *Sefer Ulcan*, o traducere în idiş a unor părți din Hagada și Midras, referitoare la unele texte biblice. De la prima ei publicare, în 1613, s-au vîndut peste 75 de ediții, cartea fiind citită cu regularitate de femei, în special simbată.

Cum este văzută femeia în scrierile noastre vechi? În această privință sînt semnificative ideile talmudice cu privire la căsătorie și viața de familie.

Prin natura ei, femeia a fost menită a fi colaboratoarea soțului ei. Căsătoria este mai mult decît un contract civil: e un legămînt în fața lui Dumnezeu, o spiritualizare a instinctelor, iar familia un cadru pentru perpetuarea învățăturii lui Dumnezeu. Un bărbat necăsătorit este lipsit de încredințare, bucurie sau avere, de fapt nici nu e lărbat cu adevărat. O soție frumoașă, se spune în talmud, sporște zilele soțului și-l face fericit. Așa precum ochii sînt poarta sufletului, ochii frumosi sînt lăști ca un indiciu asupra bunătații sufletului. Diferența de vîrstă prea mare dintre soți trebuia evitată și talmudul afirmă că un tată care-și obligă fiica la căsătorie cu un bărbat hătrîn o și leste implicit la infidelitate (Sanh. 76a). Căsătoria pentru bani sau poziție socială a fost energic reprobă. La fel și adulterul (Tanhuma). De sărbători, soțul trebuie să-i cumpere soției rochii noi și podoabe și să evite totdeauna a o face să plîngă, căci Dumnezeu numără lacrimile femeilor.

Îndatoririle soțului către soție sînt: hrană, adăpost, îmbrăcăminte, relații conjugale, îngrijire medicală și rîscumpărare în cazul cînd e luată prizonieră. Dacă e răuvoitor sau incapabil să îndeplinească vreuna din aceste îndatoriri, el trebuie să-i acorde divorțul. Soțul poate fi silit să divorțeze dacă s-a făcut vinovat de infidelitate sau cruzime, dacă a contractat vreo boală respingătoare, dacă s-a încercat în vreo afacere nedemnă, sau dacă îi limitează soției libertatea de acțiune. Dacă se produce divorțul din vreunul din aceste motive, soțul trebuie să-i plătească soției despăgubiri. Talmudul pretinde bărbatului să trateze soția și copiii mai bine decît pe sine însuși. Îndatoririle unui soț către soția lui sînt, de aceea, mai numeroase decît ale soției către soț. Intrucît talmudul pleacă de la premiza că femeia este pentru armonie conjugală, soțul nu este crezut atunci cînd pretinde că soția este aceea care pornește cearta. Învățații au prevăzut anumite reguli și răgăzuri acordate femeii care să-i permită să îndeparteze mîhnirea și să se înfrumusețeze „astfel ca ele să nu devină respingătoare în ochii soților lor”.

O seamă de prevederi pe care le întîlnim în talmud și în scrierile rabinice arată grija cu care, din cele mai vechi timpuri, a fost înconjurată femeia. Astfel, femeile nu puteau să se vîndă sau să fie vîndute ca sclave pentru a plăti despăgubiri. Nu li se putea da din milă, pentru că reputația lor să nu sufere. Pentru același motiv, femeile nu aveau voie să achiziționeze sclavi. Talmudul consideră că femeia trebuie ferită de vicisitudinile vieții cotidiene.

În evul mediu au fost introduse de către învățații mai multe prevederi menite a apăra interesele femeii. De exemplu, s-a stabilit că o văduvă trebuie să primească jumătate din avutul soțului, deși, de regulă, văduva era susținută din avutul soțului ei atîta timp cît ea nu-și primea despăgubirea.

În evul mediu, multe femei au început a se îndelencici cu negoțul și meseriile, pentru ca soții lor să se poată dedica învățăturii, deși — cum am văzut — talmudul recomandă absolvirea femeii de grijile materiale.

Aprecierile elogioase la adresa femeii predomină și sînt caracteristice iudaismului. Totuși, în Biblie și talmud se găsesc și unele păreri pejorative, explicabile dacă ținem seama de perioada în care ele au fost formulate. În general, însă, tendința de a privi femeia cu admirație, respect și considerație s-a impus, contribuind la stabilirea unei vieți de familie sănătoase.

O FABRICĂ DE CIOCOLATĂ LA BRAȘOV

La Brașov a început construcția unei noi unități a industriei alimentare — Fabrica de ciocolată. Proiectele prevăd dotarea ei cu linii automate, realizate în cea mai mare parte în țară, care vor produce anual 400 milioane bucați de ciocolată și 800 tone praf de cacao pentru menaj.

Lîngă noua fabrică se ridică un grup social în care vor funcționa laboratoarele, birourile secțiilor de creație și vestiare.

VESTIGII ANTICE ÎN DOBROGEA

Muzeul regional de arheologie din Constanța s-a îmbogățit cu importante materiale descoperite în zona comunei Enisala, din nordul Dobrogei. Între acestea se află fragmente de vase ceramice, lucrate de băștinași, picturi datate din secolele VI—V î.e.n., reprezentînd vase grecești, ceea ce atestă că populația autohtonă a traco-geților de pe malul lacurilor Razelm și Sinoe întreținea relații cu grecii din coloniile vest-pontice Histria, Tomis și Calatis.

FLOTA COMERCIALĂ ROMÂNEASCĂ

Capacitatea totală a flotei maritime comerciale românești este în prezent de circa 430 000 tdw. Mai ales în ultimii ani, flota maritimă a cunoscut o mare dezvoltare, fapt ce rezultă din cîteva cifre comparative.

Redusă, după terminarea celui de-al doilea război mondial, la 2 nave maritime, flota română poseda în 1960 doar 10 nave cu un tonaj de 31 780 tdw, în general de tip vechi. Treptat, pe seama producției șantierelor navale din Galați și Turnu Severin, flota se completează cu cargouri de 600 tdw, 1 100 tdw, 1 600 tdw și 4 400 tdw, precum și cu două nave mai mari de construcție iugoslavă, cargouri de 10 000 tdw. În anul 1966, flota comercială română poseda deja 42 nave cu un total de 268 690 tdw. În anul 1967 s-a înregistrat cea mai accentuată dezvoltare a flotei noastre, tonajul ei crescînd cu 49,2 la sută față de anul precedent. Ea a fost dotată cu nave însumînd 142 150 tdw, de peste 4 ori mai mult decît întregul efectiv al flotei maritime cu 7 ani în urmă.

LOCOMOTIVELE DIESEL „ELECTROPUTERE”

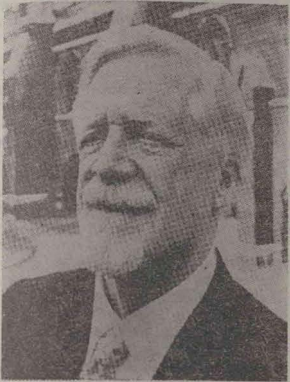
La uzina „Electroputere” din Craiova a început construcția unei noi locomotive Diesel electrice, care va putea realiza o viteză de 120 km pe oră, față de 90 km. cît au cele fabricate pînă acum. Sporul de viteză preconizat este rezultatul activității de studii și cercetare a colectivelor de specialiști de la uzină.

Pentru mărirea vitezei de circulație a noilor locomotive Diesel electrice s-au adus unele modificări la sistemul de reglaj tranzistorizat. Totodată locomotivele vor fi dotate cu un sistem special de siguranță autos-top, care le asigură un nivel tehnic ridicat în exploatare.

BIBLIA ÎN 400 LIMBI ȘI DIALECTE

Biblioteca orașului Holon (Israel) a achiziționat o colecție deosebit de valoroasă. Este vorba de traduceri ale Bibliei, apărute în 400 limbi și dialecte. Colecția cuprinde exemplare în toate limbile europene, traduceri în limbile popoarelor africane, asiatice și americane, precum și în dialecte vorbite de diferite triburi insulare. Printre exemplare rare se află, de pildă, o Biblie în limba eschimoșilor.

Sydney Silverman

A încetat din viață Sydney Silverman, personalitate eminentă a vieții publice britanice și în același timp unul din fruntașii vieții evreiești din Anglia.

S-a născut în anul 1895 la Liverpool, într-o familie de evrei originari din România. În casa părintească a avut prilejul să audă primele vorbe românești și odată cu ele să deprindă simpatia pentru meșteșugurile natale ale înaintașilor săi. Aceste printre cele dintâi simțăminte aveau să-l însoțească în decursul întregii sale vieți, îndemnându-l să viziteze nu odată țara dintre Dunăre și Carpați, al cărei prieten statornic a rămas pînă la sfîrșit.

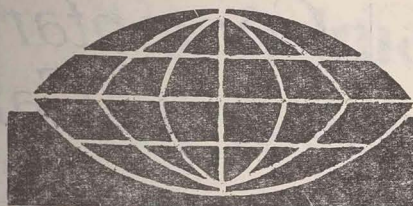
După studii juridice făcute la universitatea din Liverpool, Sydney Silverman se dedică un timp carierei universitare. În anul 1921 acceptă oferta universității din Helsinki, de a ocupa postul de lector de literatură engleză. În anul 1924 revine în Anglia, practică avocatura și în același timp începe a se afirma în viața publică. De la început se situează pe poziții înaintate, îmbrățișînd cu generozitate și dăruire cauza progresului. În anul 1935 este ales deputat în Camera Comunelor, unde reprezintă aripa de stînga a partidului laburist. De la tribuna parlamentului el își ridică glasul în apărarea păcii, împotriva fascismului și a războiului care pe atunci întuneacă tot mai mult cerul Europei.

Credincios idealurilor umaniste în spiritul cărora s-a format ca om și ca intelectual, Sydney Silverman a militat neobosit pentru abolirea pedepsei cu moartea în Anglia, avînd în ultimii ani satisfacția de a vedea împlinirea acestui deziderat.

În anii care au urmat celui de-al doilea război mondial, Sydney Silverman s-a alăturat cu hotărîre forțelor păcii și progresului, care și-au propus ca țel apropierea între oameni și popoare, înlăturarea obstacolelor care stau în calea înțelegerii și cooperării internaționale.

Sydney Silverman a fost totodată un membru demn al obștei evreiești din Anglia, căreia i-a consacrat experiența, energia și talentul său. A fost unul din conducătorii secției britanice a Congresului Mondial Evreiesc, participînd la toate marile acțiuni din ultimele decenii ale acestei organizații reprezentative.

Amintirea lui Sydney Silverman va fi păstrată cu venerație de către coreligionarii săi, ca și de toți acei cărora le sînt scumpe idealurile nobile ale păcii și apropierii între oameni și popoare, idealuri cărora Sydney Silverman le-a rămas credincios pînă la capăt.

meridiane

Unde se ascund criminalii de război naziști?

Unde se află doctorul Mengele? Unde se află Martin Borman? Unde se află Franz Stang? Și alții alți mulți criminali de război naziști?

Aceste întrebări și le pun cei care au suferit torturile lagărelor de concentrare, ca și toți oamenii de bună credință.

Am căutat să răspundem acestor întrebări, făcînd loc în coloanele publicației noastre materialelor tratînd despre această problemă. Oricît de mult s-ar scrie însă despre ea, încă nu s-ar scrie deajuns, pentru că „misterul” cu care este înconjurată dispariția acestor criminali de război continuă să stăruie, deși nu e — cum vom vedea îndată — chiar un mister.

Într-adevăr, scriitorul Bar-Zohar, autorul lucrărilor „Sucezul secret” și al „Vinătorii de savanți germani”, a întreprins o anchetă în Argentina, în Paraguay și în Brazilia reușind să reconstituie unele episoade ale dispariției lor.

Dezvăluirile lui — apărute în paginile săptămînalului belgian „Spécial” — înainte de a fi reunite într-un volum — scot la lumină multe taine.

COMOARA LUI BORMANN

Povestea începe în aprilie 1944. Martin Bormann, „umbră” Führer-ului, ordonase acțiunile unei acțiuni ultrascrete, operația Fewerland (Tara de Foc). Situația militară a celui de-al III-lea Reich se agrava zi de zi. Conducătorii naziști se întrebau unde ar putea să fugă în cazul unei înfrîngerii? Răspunsul era evident: în Argentina, unde regimul fascist al lui Peron nu-și ascunsese niciodată simpatiile.

Pentru punerea la punct a acțiunii „Tara de Foc”, Bormann recursese la celebrul spion Angelo Alcazar de Velasco, care lucra pentru cel de-al III-lea Reich în Spania, cît și la mai mulți germani născuți în America de Sud. Noaptea de noapte au fost încărcate în mai multe camioane lăzi cu aur, opere de artă, documente tehnice privind tot felul de invenții și de procedee de fabricație.

Străbătînd Franța, tot noaptea, convoaiele s-au îndreptat spre unele porturi spaniole, spre a fi descărcate în antrepozite păzite cu strînicie. Începînd din iunie 1944, debarcarea aliați în Normandia a tăiat naziștilor drumurile Franței... Transporturile clandestine au continuat totuși, datorită avioanelor pilotate de așa ca generalul Rudel, maiorul Baumbach. Aparatele aterizau la Majorca, unde prețioasele încărcături erau transferate la bordul submarinelor, cu destinația Argentina. Ansamblul acestor operații era supravegheat de a nume Dietrich Niebuhr, comandantul unuia din aceste submarine. El a reușit să-și îndeplinească misiunea: încă înainte de terminarea războiului, Bormann dispunea, în America de Sud, de fonduri

enorme, cu ajutorul cărora putea, în mod larg, să finanțeze fuga fruntașilor naziști.

TEZAURE ÎN FUNDUL LACULUI TOPLITZ

Pregătirile nu s-au oprit însă aici, La 10 august 1944, la Strassbourg, o conferință secretă reunea, la hotelul Casei Brune, mai mulți industriști germani și cîțiva funcționari superiori din ministerele de război și de externe. Tema discuțiilor: organizarea exportului masiv de capitaluri și împiedicarea aliaților de a pune mina pe tezaurul Reichului.

Participanții la conferință au căzut de acord să se ia o serie de măsuri: deschiderea unor conturi bancare în Elveția, în Liechtenstein, în Spania și în America latină. Crearea, tot în aceste țări, a unor societăți prezidate de oameni de paie, spre a-i camufla astfel pe adevărații proprietari. Săparea unor ascunzătorii subterane pe malurile lacului Toplitz, din Austria, în care să fie ascunse lăzi, care, mai tîrziu, trebuiau cufundate în lac. Lucrările urmau să înceapă imediat, sub eticheta anodină a unei stațiuni experimentale a procedurilor hidraulice.

La 8 mai 1945, ultimele forțe germane au capitulat: al III-lea Reich german încetase de a mai exista. În cursul nopții de 10 iulie, submarinul german U-330 ieși la suprafață la Mar del Plata. Peste o lună, un al doilea submarin, U-977, sosi în același loc, în timp ce alte două vase de același tip ancorau într-un loc deșert al coastei patagoneze. Marinarii debarcară un număr de lăzi grele, pe care camioane le transportară imediat spre regiunile pustii din interiorul țării. Submarinele nu transportau doar aur și obiecte prețioase: ele aveau pe bord și mai mulți lugari, îmbrăcați civil.

Faza a doua a planului secret, evadarea criminalilor de război, începuse.

ORGANIZAȚIILE SECRETE ECLUZA ȘI PAIENJENISUL ÎNTRĂ ÎN ACȚIUNE

La începutul anului 1945, un mecanism secret, bine pus la punct de serviciile speciale ale Gestapoului și ale SS, se ocupa de demnitarilor naziști, pe care prăbușirea celui de-al III-lea Reich îi silea să dispară. Cîteva mii de persoane primiră acte false — pașapoarte, buletine de identitate, permis de lucru. Cu excepția lui Hitler și a lui Goebbels, căpeteniile celui de al III-lea Reich erau la curent cu aceste pregătiri, majoritatea poscînd deja actele false. Printre aceste excepții figura și Adolf Eichmann. Totuși, în martie 1945, el avusese precauția „să divorțeze” de nevasta lui, Vera. Căci și el avea intenția să dispară.

O organizație secretă, denumită *Die Scheuse* (Ecluză), era însărcinată să înlenească evadarea criminalilor de război. Ope- rînd din mai 1945, ea a reușit, în interval de trei ani, să faciliteze fuga a circa 2500 de căpetenii și ofițeri naziști. În general, fugarii luau contact cu unul din reprezentanții locali ai Ecluzei, care îi scotea din țară, datorită unei rețele de drumuri clandestine.

Unul din aceste drumuri trecea prin Schleswig-Holstein și ajungea în Danemarca, de unde fugarii putea zbura în America de Sud. Altele duceau la Bari (Italia) sau în țările din Orientul Apropiat. Cel mai important rămînea, totuși, drumul Genovei și Neapolului, via Innsbruck. Organizații „filantropice” din Hamburg procurau actele necesare și asigurau legăturile pînă în America de Sud. Alte centre, dispersate de-alungul Germaniei, operau de asemeni sub firma unor organizații filantropice.

O ADEURATĂ PINZĂ DE PAIANJEN

Ajunși în Austria, fugarii găseau un prim refugiu în mănăstirea din Kulfstein. Într-un garaj din Innsbruck, sau chiar la centrul Crucii Roșii bavareze. De aci, erau îndreptați spre un restaurant din localitatea Gries-am-Brenner, aproape de celebra trecătoare dintre Austria și Italia. Alpiști experimentați și discreți îi ajutau să treacă frontiera pe drumuri puțin umblate, evitîndu-se astfel întîlnirile neplăcute cu vameșii. La Bolzano erau primiți de doctorul Franz Poppiere, din misiunea franciscană. Escala următoare era la Genova, unde doctorul Dörmeter le ura bun venit. În acest răstimp, Hudal obținea la Roma actele false necesare fugarii, spre a-și putea continua drumul. Cu aceste acte în buzunar, criminalii de război se prezentau, tot la Genova, la sediul consulatului argentinian, de pe Via Albano. Apoi erau îmbarcați cu destinația America de Sud. Cum seoseau în Argentina, puteau conta pe ajutorul misiunii din Monte Salvae, lîngă Belgrano.

Datorită acestui sistem, naziștii au reușit să țese o adevărată pinză de păianjen care acoperea Italia, Spania și America de Sud. De altfel, operația a și fost denumită *Spinne* (Păianjenul). Supraviețuind rețelei Ecluzei, dizolvată în 1948, „Păianjenul” operează încă și azi. Au mai existat de asemeni, timp de mai mulți ani, organizații afiliate acestor rețele, secrete și ele, și tot atît de eficiente, ca *Stille Hilfe* (Ajutorul tăcut). Datorită acțiunii rapide a acestor rețele, criminalul de război Zech Nentwich a putut să evadeze, în 1964, din închisoarea din Brunswick, iar doctorul Mengele, călăul de la Auschwitz, să dispară, în 1960, din Buenos Aires, fără să lase urme.

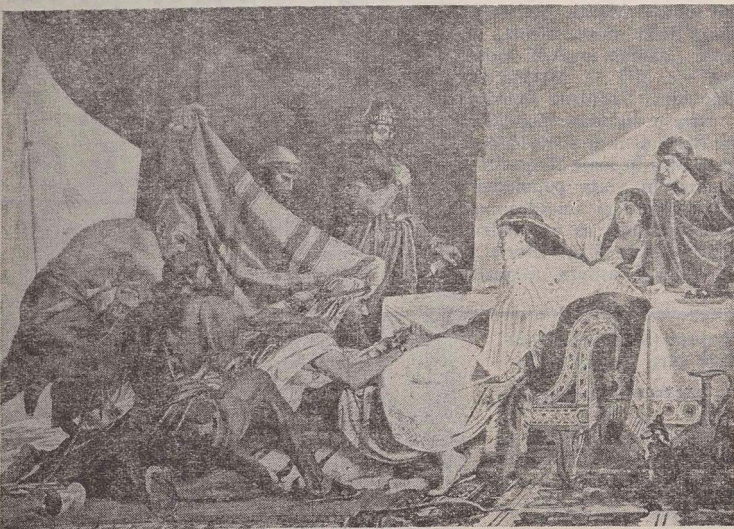
PESTE 1500 DE CRIMINALI DE RĂZBOI S-AU REFUGIAT ÎN AMERICA DE SUD

Între 1945 și 1955, peste 1500 de naziști urmăriti pentru crime de război s-au refugiat în America de Sud. Criminali notorii, grijulii să nu întîrzie prin centrele mari, izbuteau să se stabilească într-o regiune din Parana, zonă vastă, acoperită de junglă, la granițele Argentinei. Paraguayului și Braziliei, unde autoritățile le acordau concesiuni agricole.

Coloniile acestea cresc pretutindeni ca ciupercile: în nordul Argentinei, lîngă Tucuman și în Formosa, în Gran Chaco; în sud, în Cordier; în Chili, și chiar în Brazilia, unde există de pe acum un fel de republică a fugarii, sub numele de Santa Caterina.

Alt grup important de naziști și-a găsit un refugiu confortabil în Paraguay.

În Argentina, dictatorul Peron, ignorînd protestele opoziției democratice, continua să-i primească pe naziști. Avea și motive s-o facă. În urma hotărîrilor luate cu prilejul adunării secrete de la Casa Brună, din Strassburg, naziștii i-au pus la dispoziție capitaluri considerabile.

Ospățul Esterei (desen)

PAUL B. MARIAN

Obiceiuri și tradiții de Purim

Purimul e cea mai populară sărbătoare evreiască. În orice caz, e sigur cea mai veselă, cea mai pitorească.

Cu privire la originea acestei sărbători, s-au emis multe păreri, dar ultimul cuvânt nu a fost încă rostit. Vor mai trebui să se cerceteze multe hronici și hrsoave îngălbenite de ani și vor mai fi de purtat multe dezbatere pasionate pe această temă.

Se pare că sărbătoarea de Purim a apărut, mai întâi, în Persia și Babilon, avînd caracterul de carnaval, iar mai târziu a pătruns și în Palestina. E greu de precizat dacă inițial sărbătoarea se celebra pentru a evoca evenimentele relate în Cartea Esteri. După unii cercetători, această scriere a apărut mult mai târziu. În sprijinul acestui punct de vedere este invocat următorul pasaj din cartea a doua a Macabeilor: „Evreii au hotărît să prăznuiască ziua lui Nicanor în a trei-sprezecea zi a lunii a douăsprezece, în ajunul sărbătoririi lui Mordehai”.

Se pare, totuși, că sărbătoarea e legată de anumite evenimente petrecute cîndva la curtea șahului Persiei. Ahașveros, Haman, Mordehai, regina Ester — eroii dramei ce o evocăm an de an în luna Adar au trăit aveau, s-au înfruntat și și-au împlinit destiniul sub cerul neînsfîrșit al împărăției persilor.

Obiceiuri și tradiții pline de farmec și poezie sînt legate de această sărbătoare veselă. În tîrgul evreiesc de altă dată, pregătirile începeau cu săptămîni înainte. Atmosfera de sărbătoare, impregnată de aroma suavă a delicioșilor *humân-taş*, prăjiturile tradiționale, învîlăia tîrgușorul...

Purimul e în primul rînd bucuria copiilor. În toate institutele de învățămînt — de la heder la ieșiva — se studia cu sîrg Cartea Esteri și se pregăteau mici scenete și coruri ocazionale. Aceste grupuri de „purim spileri”, la care se alătură curînd bufo-ni profesioniști (leitiimi și bodhuni-mi) cutreeră în seara de Purim casele oamenilor, amuzîndu-i pe comese-ni. Cu timpul, aceste formații și-au ordonat repertoriul, l-au sistematizat și stilizat. Așa apare teatrul idiș. Pie-sele, întocmite sub forma unui dialog, fără acte și scene, erau reprezentate în casele vizitate, unde actorii — de la șapte pînă la treizeci de oameni — își rosteau rolurile. În aceste jocuri era vorba de severul rege Ahașveros, de frumoasa regină Ester, de înțeleptul ei unchi Mordehai... În 1550 apare prima piesă în limba idiș — *Purim lid* — iar după un secol și jumătate, la 1697, primul *Ahașveros și pil*. Teatrul idiș devenise o realitate.

În această zi există obiceiul ca prietenii să-și trimită reciproc daruri, alcătuite mai ales din dulciurile și prăjiturile pe care arta culinară evreiască le-a creat și transmis din generație în generație.

În ajun, seara, credincioșii, investimînțați în haine de sărbătoare, se îndreaptă spre sinagogă, unde se citește Cartea Esteri. În timpul lecturii unor anumite pasaje, mai ales cînd e pro-

nunțat numele lui Haman și a fiilor săi, se obișnuiește a se bate cu picioarele în podea. Copiii întrebuintează în virtutea — *grager* — pentru a-și manifesta disprețul pentru curteanul viclean și hain care a pregătît pieirea populației evreiești din împărăția persană.

Dar cum, din nefericire, Haman nu a fost o apariție izolată în viața poporului evreu, în multe părți ale lumii se obișnuia a se celebra în chip asemănător și alte evenimente decît cele descrise în Cartea Esteri. Mai ales în evul mediu prilejurile n-au lipsit și fiecare secol, fiecare oraș mai mare, își are propria-i sărbătoare. Astfel, Ancona instituie o sărbătoare similară în 1690, Veneția în 1709, Tripolis în 1793, Vidin în 1807. La Hebron, sărbătoarea poartă numele lui Ibrahim Pașa, care în 1832 înconjurase orașul, cerînd evreilor ca preț de răscumpărare o sumă considerabilă. Legenda povestește că a doua zi s-a găsit în fața porților orașului o pungă care conținea exact suma cerută de pașă pentru a cruța viața locuitorilor. Solii orașului amenințat s-au grăbit să aducă punga pașei, dar acesta a refuzat banii, spunînd că în aceeași noapte i s-au arătat în vise trei îngeri care au cerut îndurare pentru orașul și oamenii săi.

Evenimentele descrise cu atîta forță și dramatism în Cartea Esteri a fîrîrit din toate timpurile subiect de inspirație pentru scriitori și artiști. Iată numai cîteva din piesele de teatru pe această temă: André Rivandeau: *Esther* (1563), Pierre de Ryer: *Esther* (1644), Racine: *Esther* (1689), André Dumas și Sébastien-Charles Leconte: *Esther* (1912), Armand Lunel: *Esther de Carpentras* (1926).

Mari măestri ai penelului, în frunte cu Rembrandt, s-au oprit asupra acestui subiect. Marele geniu olandez ne-a lăsat două pinze celebre, dintre care una, „Haman imploră îndurare Esteri” se află la Muzeul de artă al Republicii Socialiste România.

Deși o zicătoare populară pretinde că Purimul n-ar fi sărbătoare, această zi a adus în toate timpurile bucurie și lumină în viața populației evreiești. Pretutindeni și întotdeauna Purim a fost sărbătorit ca un simbol al justiției imanente și al victoriei celor slabi și asupriți asupra asupritorilor lor.

Comentarii la Cartea Esteri

OSPĂTUL LUI AHAȘVEROS

Discipolii lui Rabi Simon ben Johai îl întrebă pe învățătorul lor: „Pentru ce iudeii din epoca lui Mordehai și a Esteri au meritat să fie exterminați?”

„Care e părerea voastră?” întrebă învățătorul.

Discipolii răspunseră: „Pentru că au luat parte la ospățul lui Ahașveros.”

„Dacă ar fi așa, replică Rabi Simon, numai locuitorii din Sufa ar fi meritat moartea. Ceilalți ar fi trebuit să fie cruțați...”

Discipolii cerură atunci învățătorului explicația.

„Iudeii din această epocă au meritat distrugerea — le spuse Rabi Simon — pentru că s-au prosternat în fața idolilor sub dominația lui Nabucodonosor.”

„Dacă așa este — interbară discipolii — de ce au fost totuși ierși?”

„Pentru că idolatria lor nu se datoră decît fricii — spuse Rabi Simon — ea era superficială și nu corespondea adevăratelor lor sentimente. Așa se explică faptul că hotărîrea Domnului de a nimici pe iudei n-a fost executată.”

DUPA PLACUL FIECĂRUIA

„Regele poruncise tuturor ofițerilor casei sale să se poarte cu cuspeli după placul fiecărui.” (Ester 1.8).

Domnul spuse: „Ahașveros, comiți un păcat. Doi bărbați doresc să se însoare cu aceeași femeie. Se poate satisface această dorință?”

„Dacă vapoare pierdute în ocean un nevoie; unul de un vînt dinspre nord, altul de un vînt dispre sud. Poate același vînt să le satisfacă pe amîndouă?”

„Mîine, doi oameni se vor prezenta înaintea ta: Mordehai și Aman. Putea-se acorda ambilor aceeași favoare? Unul s-o fi înălțat, iar celălalt spînzurat.”

Nu mai Domnul poate împlini dorințele fiecărui. Psalmistul spune: „Tu dăruiești mină ta și saturezi pe fiecare.” (Psalm 145.16).

BIGTAN ȘI TERES

„Pe cînd Mordehai stătea la poarta regelui, Bigtan și Teres, străjerii regelui, luă cuprins de ură și unelții împotriva regelui Ahașveros ca să-l omore.” (Ester 2.21).

De ce străjerii „fură cuprins de ură”? Rabi Levi arată că Bigtan și Teres erau facitori poștilor. Regele îi destituia și puse în locul lor pe Mordehai. Ei se mîndă și puseră la cale să-l otrăvească pe rege ca să se spună: „Cît timp Bigtan și Teres erau străjerii poștilor, regele era bine păzit, dar acum cînd un iudeu păzește poarta — regele a fost omorât. Ei complotară astfel pe limba lor. Ei nu știu că Mordehai fusese membru al Marei Sanhedrin din Ierusalim și cunoștea șaptezeci de limbi. Mordehai află astfel despre unelții și i-o împărtăși reginei Ester care îl informă pe rege, din partea lui Mordehai.”

INTENȚIA LUI HAMAN

Haman văzînd că Mordehai nu se pleacă în genunchi în fața sa și nici nu i se proternează, fu cuprins de ură, dar socotî nedemn de el să-l pedepsească numai pe Mordehai, căci i se spusese din care popor făcea parte. Haman hotărî deci să nimicească pe toți iudeii din regatul lui Ahașveros, tot neamul lui Mordehai. În luna iniția, care e luna Nisan, într-ol doispzeciacele an al domniei lui Ahașveros, se consultă Pur, adică sorții, în fața lui Haman, trînd de la o zi la alta și de la o lună la alta pînă la luna Adar (Cartea Esteri 3.5-7).

Cu ce se asemănă intenția lui Haman? Cu o pasăre care și-a clădit cuibul la marginea mării. Un val veni și duse cu el cuibul. Ce a făcut pasărea? Luă apă în pîlc și o vîrsă pe uscat. Apoi luă o sărimă de pămînt și o aruncă în mare. Veni o altă pasăre și văzînd acestea întrebă: Ce faci și de ce te obosești? Păsărea dinții îi răspunse: Nu mă voi mișca de aci pînă ce nu voi fi secat marea și nu voi fi transformat pămîntul în ocean.

A doua pasăre surse și întrebă: Cît crezi că te vor tine puterile?

Tot astfel, Domnul îi spuse lui Haman: O, tu, naivule! Eu am avut de gînd să-i nimicesc și nu m-am putut hotărî. După cum spune psalmistul: Uoia să-i distrugă, dacă Moise, alesul lui, nu i-ar fi stat înainte ca să domolească minia lui gata de nimicire (Psalm 106.23), și tu Haman pretinzi să nimicești, să uci și să prăpădești pe toți iudeii — tineri și bătrîni, copii și femei — într-o singură zi... (Ester 3.13), fac legămînt că pentru capul lor va cădea capul tău — căci ei, iudeii sînt sortiți să scape, iar tu să fii nimicit.

JALEA CEA MARE

În toate ținuturile, pretutindeni unde ajungea cuvîntul regelui și hrsovel său era jale mare printre iudei, și post, și plîns, și bocet; iar cei mai mulți stăteau în haină de jale culcați în cenușă. (Ester 4.3).

Pentru ce jalea aceasta se cheamă jalea cea mare?

De obicei, într-o jale, durerea cea mare este în prima zi și scade treptat. Aceasta jale, dimpotrivă, creștea din zi în zi. În fiecare zi își spuneau: „Mîine voi fi ucis”.

ÎNĂLTĂREA LUI MORDEHAI

Cînd iudeii văzură slava lui Mordehai, îl înconjurară din dreapta și din stînga și strigară: „Așa se cinstește omul pe care regele vrea să-l cinstească”.

Mordehai lăuda pe Dumnezeu spunînd: „Te slăvesc pe tine, Doamne, căci tu m-ai ridicat; și pe dușmanii mei nu i-am lăsat să se bucure de nenorocirea mea (Psalm 30.2).

Discipolii săi spuneau: „Cîntați pe Domnul, voi, cei evlavioși și lăudați numele lui cel sfînt.” (Psalm 30.5).

Ester spunea: „Către tine, Doamne, am strigat...” (Psalm 30.9).

Poporul spunea: „Tu ai schimbat jalea în danțuire, haina mea de jale ai deslăcut-o și m-ai înscut cu veselie.” (Psalm 30.12).

Cît despre Haman, „a fugit acasă în grabă, plin de tristețe și cu capul acoperit.” (Ester 6.12).

INFORMAȚII

COMEMORAREA DE 7 ADAR

Comunitatea evreilor (M) din București organizează, ca și în anii precedenți, pentru ziua de joi 7 martie 1968 (7 Adar 5728) ora 6 p.m. la templul coral din Capitală un serviciu religios de pomenire (*Hazcara*) a foștilor rabini, clerici, conducători și funcționari ai Comunității, dascăli, efori de temple și sinagogi etc.

În această zi, care este ziua de lahrzeit a lui Moșe Rabeinu, se va face și comemorarea celor 764 evrei înecați pe vasul „Struma” în ziua de

7 Adar a anului 5703, de la căror moarte Al Kiduș Hașem se împlineste un sfert de veac.

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen va rosti predica ocazională.

SERVICIUL RELIGIOASE

Miercuri 13 martie va fi „Taanit-Ester” Postul Esteri. În seara aceleiași zile, la orele 18.30, are loc, în cadrul serviciului divin de Maariv, citirea *Meghilat Ester* (Cartea Esteri).

Joi 14 martie e sărbătoarea de Purim. La serviciul divin de Șahrit se citește, din nou, *Meghilat Ester*.

Federația Comunităților Evreiești (M) pune la dispoziția credincioșilor următoarele cărți de cult:

Sidurim, cărți de rugăciune pentru fiecare zi (rit sefard și askenazit).

Sidurim cu traducere în limba română.

Hagadot de Pesah, cu traducere în limba română.

Dicționare ebraic-român și român-ebraic.

Doritorii se vor adresa Comunității evreiești din localitatea în care domiciliază.

Un om — un evreu

(Urmare din pag. 1-a)

afli în primejdie, el simte că e o datorie sfântă a sa să-și aducă contribuția spre a-l salva. Episodul cu „Bigtan și Tares” este concludent în privința modului cum el înțelege să aducă la îndeplinire învățătura profetului dată întregului Israel, oriunde destinația lui ar fi răspândită. *וְרַחֵם אֱלֹהֵינוּ* „Lupăți pentru parca cetății în care vă aflați” este crezul omului, cetățeanului Mordechai. El își slujește patria adoptivă nu prin prosternări și adulari ale tiraniei, ci prin luptă împotriva acesteia. Mordechai nu este însă numai *אִישׁ* om, ci și *יְהוּדִי* evreu. Demnitatea umană ce o afirmă, loialitatea civică ce-l călăuzește, nu numai că nu se contrazice, ci, dimpotrivă, se îmbină în mod armonios cu proclamarea apartenenței sale naționale. El este și n-o ascunde nici o clipă — *כִּי אֲנִי יְהוּדִי* „fiul lui Iair, nepotul lui Simi, strănepotul lui Kiș”. Nici un moment el nu uită că e o verigă dintr-un lanț, lanțul generațiilor lui Israel. Numele său poartă rezonanță persană, el nu vrea însă să-și ascundă originea, ci, dimpotrivă, își leagă numele de acel al înaintașilor săi, de care nu-i e rușine și de care nu vrea să se lepede.

Mordechai nu se închină lui Haman, și nici zeilor acestuia. El stă drept ca un braț înfruntător. *וְלֹא חָשַׁב בְּלִבּוֹ לִפְנֵי מֶלֶךְ* „nu se ridică și nu se mișcă dinaintea lui Haman”. El poartă o tradiție, o credință, o cultură și o continuitate unei istorii. Toate acestea nu le zvirlă la pământ în fața oricărui Haman care i-ar ieși în cale.

Mordechai e om și e evreu. Il doare durerea fraților săi și nimic nu-i e prea scump spre a lupta pentru binele lor. De aceea el este *אִישׁ חַיִּים* „în viața celor mai mulți dintre ei”, *וְרֹאשׁ לְבֵיתוֹ* „căutător al binei pentru poporul său” *וְיֹדֵעַ שְׂלוֹם לְכָל* „purtaător de cuvânt al păcii pentru întreaga seminție”.

Simplu și limpede. Mordechai-evreul stă în fața noastră ca o pilă lămoasă. El știe să îmbine în personalitatea sa armonioasă sinteză a unui Om demn, a unui cetățean loial și devotat, a unui bun și credincios evreu și a unui purtător de cuvânt al nobiliei noțiuni a păcii.

Noi frumuseți

(Urmare din pag. 1-a)

mai frumoasă din împărăție, ei se pot ridica deasupra altor popoare, arătându-le dispreț și superioritate.

Midrașul „Aba Gurion” relatează că Haman i-ar fi destăinuit planul său de exterminare a evreilor unui cunoscut de-al său cu numele de Zoharan. Acest Zoharan l-ar fi avertizat povestindu-i o fabulă cu o pasăre, care și-a făcut cuibul la malul mării și era fericită că în curind va avea pui. Dar într-o zi un val uriaș a spălat malul, luind cu el și cuibul cu ouăle păsării. Aceasta a jurat să se răzbune și să transforme marea în pustiu și pustiul în mare.

Imediat a pornit să ia cu ciocul apa din mare și s-o verse în nisip. Apoi lua nisip și-l scuipa în mare — pînă o altă pasăre și-a bătut joc de ea zicându-i că nici cu ajutorul tuturor ființelor din lume nu-și va realiza planul, iar marea și pustiul vor rămâne precum sînt. Dar Haman era de neînduplecat și porni acțiunea criminală.

Reacțiunea la hotărîrea împărătească în rândurile evreilor ne este cunoscută din Cartea Esteri. În Midrașul Raba Ester se povestește un episod care a constituit o clipă de consolare în marea disperare.

Se înțelege că acolo unde se povestește despre un necaz al evreilor trebuie să apară în legendă și figura lui Eliahu Hanavi. Strigătul lor de disperare a ajuns pînă la el și cum îi este obiceiul, s-a grăbit să-i salveze. Mai întîi a alergat la patriarhi. Dar ei au răspuns că de vreme ce fiii lui Israel au păcătuit, nu au puterea să schimbe hotărîrea lui Dumnezeu.

Atunci Eliahu se înfățișă lui Moșe Rabenu. Auzind necazul evreilor, ochii lui Moșe se umplură de lacrimi. El promise să intervină la Dumnezeu, ca întotdeauna: „Dar Moșe ben Amran — strigă Eliahu — hotărîrea de nimicire e deja semnată”. „Cu ce e semnată?” întrebă Moșe. Eliahu povesti: „Cînd Dumnezeu s-a hotărît să-i pedepsească pe evrei îl trimise pe Satana să-i aducă o picătură de sînge vărsată de ucigași evrei. Satana zbură de la un capăt la altul al pămîntului, dar nu găsi asemenea sînge. Atunci Dumnezeu zise: „Adu-mi o fărîmă de lut!” Satana coborî la comorile ei și aduse cu mare bucurie o bucăciță de lut, udată de lacrimile unei văduve jefuite de cei haini din neamul lui Israel. Și pe această fărîmă de lut a semnat Domnul hotărîrea”.

— Du-te la Mordechai și povestește-i totul — zise Moșe — el să adune poporul și cu toții să se roage lui Dumnezeu”.

În așa fel se împletesc firele legendei în jurul Cărții Esteri și o înfășoară ca în niște văluri fermecate. Adeseori se simte în ele un ton înălțător și patetic, iar alteori unul evlavios și cucernic.

Cu inima lîngă M. Blecher

În miezul Moldovei, tîrgul Romanului.

Strada, dincolo de cazărmi, era din liniște ciuruită de goarne. Se chema Costache Morțun. O casă cu ceardac larg, primitor, împrejmuț de scînduri și, în față, o livadă. Așa cum șade bine unei gospodării de tîrg moldovenesc. În sfîrșitul de primăvară, bogății în rod, cireșii îndrăzneau să se îmbujoreze cu petioare de carmin cît buricul degetului.

În casa aceea, îmbrățișată de viață vegetală. I-am cunoscut pe M. Blecher. Lîngă patul încălțat cu roțițe am stat, cîte două-trei ceasuri, aproape în fiecare săptămînă, din acel sfîrșit de primăvară 1936, pînă cînd lacrima dimineților din rouă s-a prefăcut în brumă.

„Te primesc pe patul meu de moarte”, erau obișnuitele lui dintîi cuvinte. Glasul venea de departe, clătinat, ca și privirea albastră, mătăsoasă, din orbitele infundate. Sub cuvertură, genunchii împietriți în unghi ascuțit și scursora abceselor care se colecta în punji purulente, luate sub șalele împăturite în vată. Palid ca paiul, frumos și sfîșietor ca o statuie vie a durerii.

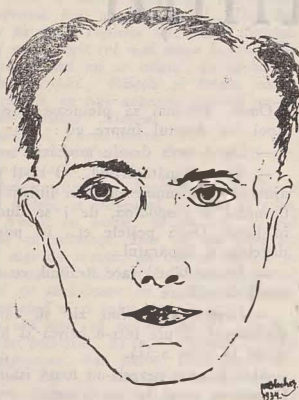
Niciodată convorbirea nu s-a oprit asupra bolii, la teribila mizerie fiziologică ce ispășea. O singură dată ochii lui s-au umedizat de lacrimi, la gîndul că părinții s-ar putea crede vinovați de suferința lui, vinovați ca autori ai vieții lui, precum făptuitorii de acte pedepsite de lege societății. M. Blecher avea altele de discutat și de întrebat.

Un curier bogat îl lega zilnic de viața literară și intelectuală din Franța, din Anglia și din țară. Pe măsutele din dreapta și din stînga patului, pînă unde degetele de fildeș puteau ajunge, se îngrămădeau ultimele cărți bune și reviste proaspete, trînușe de prieteni de peste țări. (Încă n-am cîlit, scumpă amintire, „Caietele lui Butler” de care mi-ai vorbit lucruri atît de interesante. Dar n-am uitat recomandăția).

Blecher proptea peste coapse o scîndură cu picioare tăiate pieziș și — în aceeași poziție în care dormea, în care minca — sprîjinea o carte, o filă de caiet.

Frazele lui erau ciuturi grele de gînd. Cuvintele se înlănțuiau legate parcă de un fluid materializat. Nimic de prisos. Nici în vorba de la om la om. Într-un jurnal, am notat convorbirile noastre, atît cit se poate consemna cînd, plecat de lîngă cineva, îi se pare că te-ai trezit dintr-un coșmar.

Acolo, lîngă patul pe roțițe, am cunoscut pagini din romanul „Inimi cicatrizate” care lipsesc din cartea pe care inițial o intitulase

„Berck” și apoi „Tesut cicatrizat”. Roman autobiografic.

„Berck” — cuvînt-obsesie, cuvînt-pumnal care sfîșia ca și vaietele celor peste o mie de condamnați la boală, condamnați la viață în cămașă de ghips și care i-au fost tovarăși de suferință și de speranțe, acolo, pe plaja statuiilor viii... de pe cărucioare sau scaune lungi.

A fost și — pentru cei care cred în destînul scrisului său — este un scriitor peste ale cărui pagini tipărite cît a fost în viață, precum și cele cite le-a lăsat în caietele de lîngă pat, se vor apleca cu interes, le vor prețui și alte generații.

A stat înepenit și înjunghiat de dureri zece ani — cu oarecare intermitențe — (de imediat după luarea examenului de bacalaureat pînă la trecerea dincolo de suferință, dar mintea lui a călătorit prin cele mai ascunse tainițe, a scormonit cu îndrîjire de miner străfundurile gîndirii sale bogate, clar și ale trupului altoit cu abcese. *Inimi cicatrizate, Întîmplări în irealitatea imediată*, sînt cărți al căror conținut lucid și halucinant totodată înțeștează pe cititor. Te desprinzi din fiecare pagină ca deșteptat dintr-un coșmar Asemeni acelor vise despre care îți vine greu să crezi că au fost înlănțuiri eliberate de controlul rațiunii. Blecher a fixat în litere coșmare, ca fluturii în ace: acul a înțepat numai omida; aripile cu polen continuă să bată.

Zece ani a trăit Blecher în aceeași atitudine: pe spate, cu genunchii anchilozanți în W întors. Săptămîni, luni de vară, cu zilele mari, luni de iarnă cu nopțile fără sfîrșit, ani, ani după ani! Meditînd. Citind. Scriind. Cîțiva ani la Berck-sur-Mer, alți doi la Ley-

sin, apoi la Brașov, la Tekirghiol — din sanatoriu în sanatoriu — și ultimul, mai îndelung, popas în mahalaua liniștită a Romanului. Aici, de cite ori deschidea ușa, mi se părea sfîdare, ceva cu totul nelaloc să mă învîrt sănătos lîngă mutilatul fără leac.

M. Blecher a rescris de numeroase ori tot ce compunea în nopțile darnice cu insomnia. Și măcinătoarea suferință se prefăcea în fraze cu străluciri de argint, reflectînd ceva din gravitatea copleșitoare a piscurilor cu zăpezi eterne.

„Întîmplări în irealitatea imediată” e pînă azi o carte fără corespondență în literatura noastră. Aș apropia-o de „Nadja”, cartea de magie și onirism care va supraviețui mult lui André Breton. Chiar în paginile în care au luncat unele fărîme de zgură. Dar oare e oricînd necesară perfecțiunea stilului? Numai unghiile manichiurate sînt unghii? Soarta cărților valoroase se dovedește în timp. Acest critic infailibil va confirma și destînul operei lăsată de M. Blecher. Metalele prețioase nu cunosc insulta ruginei și scrierile de seamă nu mor uitate într-un raft de bibliotecă, sub praf

Cînd peste o zi, chinurile fizice trebuiau să ia sfîrșit, cînd în carne se rupea ultimul spin, miinile diafane au chemat lîngă pat pe mama și cu glasul strepezit de emoție, i-a spus: „Am trăit în 29 de ani mai mult decît alții în 100. Am călătorit, am văzut, am scris. Spune surorilor mele să-și trăiască fără excese, dar să-și trăiască viața. Să umble pe propriile lor picioare”. (Aici, ochii lui de albastru ochilor de copii au lăcrimat pentru înfrînarea oară de cînd era bolnav). „Să se plimbe unde sînt flori. De mine să uitați. Și veți uita. E mai bine de plins lîngă un mormînt, decît de compătimit un suferînd”. Apoi a intrat în comă. Despre calvarul lui nici un cuvînt.

Durerile fizice ale altora îl îngrozeau. Lui Miron Grindea, bolnav, îi scria: „...mă înspăimîntă durerile fizice și cînd aud că prieteni de-ai mei suferă, aș vrea să pot face ceva într-adevăr eficient să le treacă durerea. De exemplu, să am convulsii groaznice de o oră și ele să absoarbă și să conțină toate durerile prietenilor mei (ca un fel de abces de fixație al suferințelor). Și asta nu cu un sentimentalism de milă și de caritate, ci ca unica reacțiune onorabilă în fața imensei stupidități a durerii fizice”.

Cu aleasă discreție, M. Blecher ușura lipsurile prietenilor. Nu uita, de oriunde s-ar afla tîntuit, să ceară părinților bani pentru nevoi fictive și să completeze cu ei mandate postale.

Astea ar fi citeva din liniile portretului moral al poetului și prozatorului M. Blecher în fața vieții și cu fața spre moarte.

În ultima zi a lunii în care cîntecul privighetorilor din nou răsună, cînd în fața caselor păhărele de leac fac echilibristică printre elegantele narcise cu gîtul aplecat, în luna mai, cînd tot omul e și o așchie poet, a murit Blecher. Cu razele soarelui de dimineață culcate pe pomelii împungăreți.

A doua zi, cînd sicriul era scos din casă, o ploaie repede, văratecă, a ciocănit în lemn ca la o ușă ce nu se va mai deschide. Înăuntru era Blecher așa cum de un deceniu nu mai fusese: cu picioarele întinse.

Peste mormîntul din marginea Romanului, se vor lăsa curînd nopțile celui de al treizecelea an...

SAȘA PANĂ

NOTA BIBLIOGRAFICĂ:

M. Blecher s-a născut la Botoșani, în 8 septembrie 1908. A murit la Roman în ultima zi a lunii mai 1938.

Colaborări: „Ecoul Romanului”, „Bilete de papagal”, „Vremea”, „Frize”, „Le surréalisme au service de la Révolution”, „Feuilles inutil”, „Bulletin du Tours d'Ivoire”. Cărți: „Corp transparent” (1934), „Întîmplări în irealitatea imediată” (1936), „Inimi cicatrizate” (1937), „Vizuina luminată” (roman în manuscris în păstrarea lui Sașa Pană).

Lăutari de Purim (pictură)

Două povestiri de ȘALOM ALEHEM

Recunoștința

Sînt de felul meu drăjnean, din Drajna, adică un biet țigărușor ca vai de lume, din gubernia Podoliei. Astăzi, Drajna, este, ca să zic așa, coșcogea oraș, cu tren, cu stație, cu gară... Cînd s-a pomenit Drajna stație, omenirii întregi de primppejur îi lăsa gura apă. Mă rog, un tren! Își închipuiau cu toții c-o să fie rost de învieală, din gros, c-o să curgă lapte și miere prin toate șanțurile mahalalelor, în sfîrșit c-o să huzurească lumea de fericire și bun trai. Evrei din satele megieșe descăleacă în țîrg, gospodarii începură să-și dregă acareturile, dugheni noi răsăriră ca la poruncă, dările pe carne crescură, gospodăria începu să se gîndească la un nou haham, la o nouă sinagogă, la încă o bucată de pămînt ca să se mai lărgască cimitirul... Ce să vă mai spun! Mare bucurie! Auzi, mă rog... un tren... o stație... o gară!...

Harabagiul începură să mîrie, fiindcă, vezi bine! treaba asta le venea cam peste mîni. Da-cine dracu se uita la ei? S-au întins șine, s-au cărat vagoane, s-a clădit o gară, s-a agățat un clopoțel. S-a bătut o scîndurică: Stația Drajna — și mai fă ceva dacă poți?

Cînd începu trenul să umble, îmi zice nevastă-mea:

— Ce ai de gînd să faci, Ioanlă?

— Eu?... De la... Ce să fac? Oi face și eu ce fac ceilalți. Se învîrt ceilalți pe la gară... o să mă învîrt și eu.

Mi-am luat bețișorul... și iacă-tă-mă-s, cu voia lui Dumnezeu „speditor” la gară. Știi dumneavoastră ce mîncare-i asta, „speditor”? Să vă spun eu: unul cumpără, de pildă, un vagon de grîne și vrea să-l încarce și să-l trimită acolo unde are el nevoie. Treaba asta i-o poate face numai un „speditor”. Dă Dumnezeu și se fac toți drăjdenii „speditori”. Pricepi? Aleri, asuzi, te dai peste cap... și, la urma toată mori bine, bine de foame. Uneori ieși de la un țaran un sac de grîu și-l treci altuia pe loc... ori în pagubă, ori cu un cîștig de n-ai ce alege. Al-teorii mai faci și cîte o misitie, pe ici, pe colo... dar sărăcia, tot sărăcie rămîne. N-ai ce să învîrți, degeaba! La drept vorbind, nici înainte nu puteai face cîine știe ce ispravă. Dar mai înainte, încaltea, dacă n-aveai ce face, nu era tren... și mă-nțelegi, n-avea de ce să plesnească firea-n tine de ciudă. Pe cîta vreme azi, dacă nu-ți iese nici cît să ai după ce bea apă, la eu — Doamne iartă-mă! — a mai trebuit stația, gara, clopoțelul și tot balamucul asta?

Și uite ce mi se întîmplă:

Într-o zi, stau pe peron și mă uit amarît la trenul dinspre Posciovă... Sună pentru a treia oară... mașina șuieră de-mi găurește urechile... fumul țîșnește din hogaș... deodată văd, ceva mai încolo, un boier — înalt cît prăjina, sfrijit, în pantaloni cadrițați, cu joben și cu o groază de geamantane — că-nînde gițul și mi se uită în toate părțile, cu teamă, de parc-ar fi omorît pe cineva.

— Aha! îmi zic. Boierul ăsta are nevoie de ceva! Și parcă mă-mpinge dracu' din spate să-l întreb ce-i trebuie. Dar nu mă urense bine din loc, și-l văd că se apropie de mine, își scoate jobenul și-mi spune pe nemtește:

— Bună dimineața, dom'le!

— Bună să-ți fie inima! îi răspund eu, o leacă pe nemtește, o leacă pe evreiește — și cît nu merge, cu mîinile.

Eu îl întreb de unde vine, și el vrea să știe dacă nu cunosc cumva vreo gazdă mai curățică, unde ar putea să rămînă peste noapte.

— Desigur, zic, cum să nu știu!

Și în gîndul meu:

„Aoleo, păcat că n-am han, mare păcat! Hehei! Să (în eu han... cum l-aș mai căra la mine... Asta-i om de soi... Aici e rost de ciupit ceva părălute!”

Deodată mă luminează:

„Nătrăule!... Parcă-ți stă scris pe frunte că nu-i han la tine?... Închipuiește-ți că este!...”

Și, o leacă pe nemtește, o leacă pe evreiește și cît nu merge cu mîinile, îi spun:

— Dacă vrei... ia o brișcă... și las' pe mine!... Te duc eu la cel mai strașnic han din țîrg!...

Omul, mai-mai să plesnească de bucurie. Apoi, cu degetul înspre gît:

— Dar... ceva de-ale mîncării?

— Toate bunătățile!... O să-ți placă, cu ajutorul lui Dumnezeu... Fii liniștit! Nevastă-mea-i o gospodină, de i se duce vestea în lume. După pește le e... își poate linge degetele și împărtașul.

— Foarte bine! face străinul, cu ochii stîclind de plăcere.

— Deștept om! Îmi zic și, fără multe marafeturi, îl urc într-o brișcă și hai cu el, drept la mine acasă.

Aici, îi spun nevastă-mi toată istoria... cum Dumnezeu ne-a dat un musafir... un străin... o adevărată comoră... Degeaba! Ce poate să priceapă o femeie! Începe ea, firește, să mă blesteme că am nimerit tocmai cînd se deretică prin casă... ce musafir m-a găsit tocmai acum... hodoronc-tronc!

— Femeie, zic eu, tacă-ți fleanca... nu vorbi pe limba noastră... că așa pricepe nemtește...

Ți-ai găsit. E nebulă ea să mă asculte pe mine, tocmai în toiul dereticatului! Și da-i cu mătura în nas și mormăie și mormăie. Ea mormăie și eu cu musafirul meu stau în ușa... nici încolo, nici încoace. Trebuie s-asud îau de tot, pînă să-i bag în cap nevastă-mi că musafirul ăsta nu cere nici măcar un pahar cu apă de pomană... că-i musafir pe parale... și că, dimpotrivă, putem linge un ciolan gras de pe urma lui.

Și cu asta crezi că am fost gata? Aș! După ce am muștruluit-o bine zice ea:

— Și unde să-l culc? La dracu'?

— Taci, zic, muieră nătîngă, de cite ori să te-nvîț să-ți ții gura... că așa-nțelege... Abea acum a început ea să priceapă despre ce-i vorba. Cit ai clipi din ochi l-am mutat pe musafir în odaia noastră de culcare, și nevastă-mea a început să sufle în samovar și să pună de mîncare.

Cînd dădu omul cu ochii de odaie, cam strîmbă din nas, nu-i vorbă... adică-lea n-ar fi strîcat dacă ar fi fost ceva mai spălăciță... Dar ce știe un nătrău ca asta? A fost desul să i se aducă samovarul și să i se opărească ceaiul pe care să-l stropească zdravăn cu rom dintr-o sticlă ce-o purta cu el în buzunar (și din care, bineînțeles, m-a dat și mie un păhărel), ca toate să fie iar bune și să mi se întîndă dumnealui cu geamantanele, ca la măsă acasă și să ne facem prieteni, ca de cînd lumca...

După ceai, mă iau de vorbă cu el, că ce face el pe aici, ce treburi învîrte, poate cumpără, poate vinde... și află că nu-i trebuie nimic și că așteaptă să treacă pe aici niște mașini. Și-n timp ce-mi vorbea, musafirul tot estecode plita din ochi și întreba dacă nu este ceva de imbucat.

— Se vede, zic, că dumneata ții mult la mîncare!

În sfîrșit, i s-a pus masa și i s-a dat de mîncare, o supă strașnică cu tăiței, o pasăre întregă, cu grîș, cu morcovi, cu pătrunjel și cu dracu' mai știe ce... He-hei! a mea, dacă vrea se pricepe.

— Poftă bună! zic.

Dar el — (i-ai găsit! — nici gînd să-mi răspundă. Se înfipse în pasăre, de parcă-l tocmise cineva s-o dea gata.

— Poftă bună! zic din nou.

Aș! Nimic, nici o vorbă, nici un „mulțumesc” măcar.

„Mare mîncăcios!” gîndesc eu.

După ce se-ndoaipă de nu mai poate... își aprinde o lulea lungă, șade liniștit și zîmbește. Văd că-și învîrte ochii prin toate ungherele — caută, se vede, un loc unde să-și pună capul... cîl pleoapele i se lipeau de somn. O întreb pe nevastă-mea din ochi unde îl facem omului patul, și nevastă-mea de colo:

— Cum unde? În patul meu!

Și ce mai încolo-încoace, îi face nevastă-mea patul... bate pernele bine... he-hei! a mea, dacă vrea, se pricepe... mă uit... omul meu parcă ar strîmba iar din nas. Nu i-o fi plăcînd, pesemne, că zboară fulgii care-i intră în nas și-l fac să strănute. Zic:

— Să crești mare, domnule!

Crezi că mi-a mulțumit?... Aș!... De unde!... Om prost crescut!... l-a făcut nevastă-mea un culcuș pînă-n tavan... he-hei! a mea, dacă vrea, se pricepe... ne-am luat rămas bun... i-am urat visuri plăcute... și ne-am dus la culcare.

La început, văd că musafirul meu, să nu-i fie de deochi, doarme tun. Sforăie ca o porc, pufăie ca o locomotivă, rage ca o vită injunghiată și, deodată... se trezește, geme, bilbiie, se scarpină, scuipă, mormăie, se întoarce pe partea cealaltă, sforăie o leacă, hîcîie o leacă și iar se trezește cu un geamăt, ca un ol, cu o smucitură, cu un scarpinat, cu un mormăit... o dată, de două ori, de trei ori, pînă sare ca un nebulă din așternut... și aud cum izbește pernele de pămînt una după alta... cu un necaz și cu niște injurături, de-ți se face părul măciucă: Zum Teufel, Sacramento, Donnerwetter. Dau fuga la ușă, mă uit... musafirul meu, gol cum l-a făcut măsă, se învîrte prin odaie, ca un cîine turbat, scuipă cu greață și blestăină pe limba lui.

— Ce treabă-i asta, domnule neant? întreb eu.

Omul, vinăt de furie, se repede la mine cu pumnii strînși, mă-nhață de mîni, îmi arată că-i mîncat peste tot, mă dă ulară și-mi trîntește ușa-n nas.

— Un smintit! zic eu nevastă-mi, l se pare că-l mîncăc... și face gălgăie...

— Cum asta?... Mă mir! îmi răspunde nevastă-mea. Abia de paști am înfătat așternutul și am opărit patul!

Dimineața, credeam că nătrăul o să-l facă pe supărătul și o s-o steargă. Cînd colo, ce să vezi? Iar bună dimineața, iar zîmbește, iar fumează, iar spune să i se pună de ceai și cere să i se fiarbă ouă moi — cite crezi? Zece!

Noaptea, aceeași poveste. A sfîrșit mai întîi, apoi a gemut, a oftat, s-a scarpinat, a scuipat, a mormăit, s-a trezit, a izbit de pămînt așternutul, a scuipat cu greață, s-a răsît și a injurat pe limba lui: Zum Teufel, Sacramento.

Dimineața s-a sculat, iar a pufăit (din lulea, iar a zîmbit, iar a mîncat... iar un păhărel... și un păhărel, bineînțeles și mie... și asta a ținut cîteva zile la rînd, pînă-au trecut mașinile și nebulul a trebuit să se care. În ceasul plecării, omul începe să-și adune catrafusele și-mi cere să-i întînd ocoalea. Zic:

— Ce să ne mai socotim?... Avem o socoteală scurtă... Mi se cuvin de dumneata... tocmai douăzeci și cinci de ruble.

Cască dumnealui niște ochi la mine, să mă înghită de viu. Parcă ar fi vrut să-mi spună:

— Ce? Nu pricep! Mai spune o dată!... Fac eu, pe nemtește:

— Să nu-ți fie cu supărare... o să plătești douăzeci și cinci de ruble...

Și-i arăt pe degete, zece, zece și cinci.

Crezi să s-a speriat? Doamne ferește!

Omul pufăie din lulea, zîmbește și-mi spune că ar vrea să știe, numai așa ca să știe, de ce mi se cuvin douăzeci și cinci de ruble. Și pune mîna pe o creion și pe o bucată de hîrtie și mă poartă să-i socotesc cu de-amănuntul fiecare lucrător în parte.

— Ei fi tu mare smecher — îmi zic — dar minte am eu mai multă decît tine... Călcăie mele... și căpătina ta... și tot...

Și-i zic:

— Scrie, te rog... domnule musafir... Pentru gazdă... așadar... șase zile... de șase ori o dată jumătate... fac nouă ruble... Șase ori două... sînt douăsprezece samovare, douăsprezece jumătăți de guldeni... adică nouăzeci de copeici... Șase ori zece ouă dimineața și zece ouă seara... sînt o sută douăzeci... adică două ruble... Șase supe, șase păsări, cîte cinci guldeni o pasăre, afară de grîș, tăiței, pătrunjel, asta, ceea, cite și mai cite... socoteală rotundă, șase ruble... Șase nopți... au trebuit șase lămpi... sînt douăzeci de copeici... Rachiul ai bătut din al dumitale... două ruble, crei și zahăr la mine n-ai luat... o rublă... fac trei ruble. Vin... nu ți-a trebuit... o rublă, fac patru ruble. Bere n-a fost... șaptezece de copeici... Ai la un loc aproape cinci ruble. Dar... ca să fie socoteala rotundă, pune încă cinci ruble și cinci copeici... Ei, domnule musafir?... Nu-i așa cum îți spun eu: douăzeci și cinci de ruble?

Și crezi că nebulul a zis măcar cîrc?... Pierească sfîntul! A pufăit din lulea, a zîm-

bit, și mi-a zvîrlit cele douăzeci și cinci de ruble, cum ai zvîrli o copeică. Apoi, a luat foarte frumos rămas bun de la mine și a plecat cu trenul.

— Ce spui, nevastă, de un nătrău ca asta?

— De ne-ar trimite Dumnezeu în fiecare săptămînă cite un nătrău ca ăsta... ar mai fi cum ar mai fi...

N-au trecut nici trei zile de cînd m-am plecat musafirul... și-mi aduce poștărală scrisoare, dar nu uită să-mi ceară mai întîi paisezeze copeici.

— De ce paisezeze copeici? întreb.

— Lipsește o marcă.

Plătesc cele paisezeze copeici, deschid scrisoarea... e în nemtește... Nu pricep hoabă. Mă învîrt cu scrisoarea de la unul la altul... nimic! Nimeni, habar n-are de limbă nemtească! O adevărată nenorocire! Am cîtreierat țigărușorul în lung și-n lat... și alina am găsit, cu chiu cu vai, un student de la farmacie, care știa nemtește. Mă cînt scrisoarea și mi-a delusit că-mi scrie unul care-mi mulțumește mult de tot pentru felul cum l-am găzduit, pentru liniștea și prietenia pe care a găsit-o la noi și pe care n-o va uita niciodată.

— Bun! gîndesc eu. Foarte frumos! Dacă tu ești mulțumit, îmi pare bine și mie...

Și-i zic nevastă-mi:

— Ce spui de el? Să nu-i fie de deochi, mare bou!...

— De ne-ar trimite Dumnezeu în fiecare săptămînă cite un bou ca ăsta... ar mai fi cum ar mai fi...

Trece o săptămînă, și încă o săptămînă. Vin de la gară, îmi iese nevasta înainte cu o scrisoare și-mi spune că poștărală a înțeles douăzeci și opt de copeici.

— Douăzeci și opt de copeici?

Zice ea:

— Altmîntrelea, nu-mi dădea scrisoarea.

Deschid scrisoarea, iar nemtească. Fuiga la student, îl rog să-mi citească scrisoarea... e de la același nebul, care abea a trecut granița și care, în drum spre țara lui, îmi mulțumește foarte pentru felul cum l-am găzduit și pentru liniștea și prietenia pe care a găsit-o la noi și pe care n-o va uita niciodată.

— Ptiu! Bătu-l-ar Dumnezeu!

Abia ajuns acasă, nevasta, de colo:

— Ce-i cu scrisoarea?

— Iar de la el! zic. Nu-i mai iese nebulului ăsta din cap cit de bine a dus-o la noi.

— De ne-ar trimite Dumnezeu, zice nevastă-mea, în fiecare săptămînă cite un nebul ca ăsta... ar mai fi cum ar mai fi...

Trec două săptămînă... mi se aduce de la poșta coșcogea scrisoarea pentru care mi se cere cincizeci de copeici. N-am bineînțeles poftă să-i scot, Poștărală îmi zice:

— N-ai decît! și apuca să-mi ia plicul înapoi.

Îmi pare rău, firește, fiindcă vreau să știu cu tot dinadînul cine-mi scrie... poate ceva bun! Plătesc cincizeci de copeici... deschid scrisoarea... mă uit... iar pe nemtește. Mă duc la student... și-l rog să-mă lerte că-l umflu atîta capul cu necazurile mele... Ce să fac, păcatele mele, dacă nu știu să citește nemtește!...

Îmi ia studentul scrisoarea din mîna și-mi citește o istorie cit toate zilele... că uite... așa... cum a ajuns acasă... și s-a văzut între ai lui... în mijlocul scumpei sale familii... o nevasta și copiii... le-a povestit cum a picat la noi, la Drajna... cum a dat de mine în gară... și cum l-am dus la mine acasă, unde a găsit găzduit atît de bună atît de liniștit! De aceea, ne mulțumește foarte, pentru prietenia pe care i-am arătat-o și pe care n-o s-o uite cit o trăi.

— Pici drace! fac eu și-l înjur pe nebul cu tot ce-mi vine în gură.

Nevastă-mi nici nu vrea să-i mai povestesc de scrisoare.

Trec trei săptămînă... și vîl că-mi vine o titlul de o rublă și douăsprezece copeici.

— Ce-i cu rubla asta și douăsprezece copeici? mă întrebă nevasta.

— Atîta rău de știu!

Aleg la poșta, încep să întreb de unde am primit o rublă și douăsprezece copeici și mi se răspunde că nu am de primit o rublă și douăsprezece copeici, ci dimpotrivă, am de plătit o rublă și douăsprezece copeici.

— De ce?

— Pentru o scrisoare, mi se răspunde.

— Ce fel de scrisoare?... De la cine?

Nu mi se răspunde. Văd că n-am înțeles. Plătesc o rublă și douăsprezece copeici... ridic scrisoarea... o deschid, iar de la dînsul... de la nebul.

BUCURII

Ilustrație de ARTHUR KOLNIK

— Mă duc la student:
— Să mă ierți, domnule, iar o scrisoare...
iar o scrisoare nemțească.
Studentul lasă toate treburile baltă și-mi
citește iar o poveste fără sfârșit de la ne-
bului cu pricina. înghiți-l-ar pământul!
— Ce scrie?

— Scrie că azi e la el mare sărbătoare...
că are musafiri... că i s-au adunat toate
rubeđenile... și că dinul le povestește toată
întimplarea de-a fir-a-păr... Cum a nimerit
într-un târziu, Draja... cum s-a trezit în
gară singur... într-o țară străină... fără să
ne priceapă limba... cum a dat peste dum-
neata... cum a fost găzduit la dumneata ca
la mama acasă... cum i-a dat să bea și să
mănânce... și cit de cinstit și cumsecade l-ai
îngrijit... Așa că... nu se poate ține să nu-ți
mulțumesc încă odată pentru prietenia du-
mitale pe care n-o poate uita în vecii ve-
cilor.

„Trăsnii-l-ar Dumnezeu! gîndesc eu. De
azi înainte... de aur să fie scrisorile lui... și
tot nu le mai ridic de la poșta...”

Trece încă o lună, încă două, nu mai pri-
mesc scrisori. S-a isprăvit... Am început să
uit, aproape, de toată afacerea.

Într-o bună zi, primesc de la gară o hir-
te pentru un pachet pentru care trebuie să
plătesc două ruble și douăzeci și patru de
copeici.

— Ce fel de pachet o fi? mă întreb.

Ne frîmîntăm creierii și eu și nevasta,
degeaba! Nu-i putem da de capăt. Deodată
îmi amintesc că am niște rude în America...
și mă gîndesc că o fi ceva de la vreuna din
ele, vreun dar... știu eu?... un loz, poate...
ori un bilet de vapor... Mă duc la gară și
cer să mi se arate pachetul.

Mi se răspunde să fii atît de bun să plă-
tesc mai întîi două ruble și douăzeci și
patru de copeici și capăt pachetul. Alerg să
mă împrumut cu două ruble și douăzeci și
patru de copeici, ridic pachetul... o lădiță
foarte frumoasă bine închisă... vin în goană
acasă, deschid lădița... și... ce crezi că gă-
sesc? O fotografie.

Ne uităm la fotografie. Ptiu!... E dînsul...
bucurlu... pacoștea... cu gîtlung... cu jo-
benul... și cu luleaua-n dinți. De poză era
agătată o scrisorică, în nemțește, bineînfeles...
din nou aceeași poveste... că-mi mulțumesc
pentru găzduirea și prietenia pe care nu le
poate uita cîte zile o avea.

— Îți închipui căm ce i-am urat nebulu-
lui în clipa aceea.

Au mai trecut cîteva săptămîni... S-a is-
prăvit... S-a topit nebulul Slavă Domnu-
lui... am scăpat de belea.

Nu de mult, primesc, în mijlocul nopții,
o telegramă, ca să plec imediat la Odesa și
să caut pe unul Gorgelstein, un negustor,
care a tras la hotelul „Victoria” și care are
mare nevoie de mine pentru o afacere.

Odesa... Gorgelstein... Hotel „Victoria”...
Afacerea!...

Ce să fie? O întreb pe nevastă-mea, care,
firește, începe să mă gonască, să plec... că
poate cine știe? e vorba chiar de o afacere...
vreun comision... niște grîne... mai știu eu
ce...

Hei!... E ușor să spui: Pleacă la Odesa!
Un drum la Odesa costă parale. Dar cînd e
vorba de o afacere, mai poți sta pe gînduri?
Scurt, m-am împrumutat cu cîteva ruble,
m-am urcat în tren... și hai la Odesa!

Ajuns la Odesa, încep să întreb pe unul,
pe altul, unde vine hotelul „Victoria”... și
dau, în sfîrșit, de hotelul „Victoria”.

Nu este aici la dumneavoastră, unul
Gorgelstein? întreb.

— Da, este un Gorgelstein... dar nu-i „la
odaie”.

Și sînt pofit să fii așa de bun și să vin
seara la zece. Vin seara la zece, ia-l pe
Gorgelstein de unde nu-i. Să vin dimineața
la zece și o să-l găsec negreșit. Vin dimi-
neața la zece. Unde-i Gorgelstein? Nu-i Gor-
gelstein! Abia a fost mai adineauri și a lă-
sat vorbă că dacă vine cineva din Draja,
să i se spună să poștească ori la trei după-
masă, ori la zece seara. Vin la trei după-
masă, vin la zece seara... nu-i Gorgelstein. Și
așa m-am tăvălit la Odesa șase zile și șase
nopți, am mîncat răbdări prăjite, de dor-
mit, nici gînd... pînă l-am prins în sfîrșit
pe Gorgelstein așa.

Gorgelstein pare să fie un om de treabă,
cu barbă neagră și frumoasă. M-a primit
foarte bine, m-a pofit chiar să șed.

— Dumneata, îmi zice el, jumătate în idiș,
jumătate în nemțește, ești din Draja?

— Da, eu sînt din Draja! zic. Da' ce
s-a întîmplat?

— La dumneata a stat anul trecut în
gazdă... unul, așa și așa...

— La mine! Da' ce s-a întîmplat?

— Nimic, spune el. Eu lucrez cu el îm-
preună... Și-mi scrie că dacă o să treci pe
la mine, la Odesa, să-ți predau din partea
lui mult salutări... și să-ți mulțumesc pen-
tru felul cum te-ai purtat cu dînsul și pen-
tru găzduirea ce i-ai dat-o... și pe care n-o
s-o uite nici mort.

Auzi? Acuma plec de la Odesa acasă.
Dar îndată după sărbători, am de gînd,
dac-o vrea Dumnezeu, s-o șterg din Draja,
în alt tîrg, unde m-or purta picioarele, la
dracu', undeva, numai să scap odată de pa-
costea asta, arză-l-ar focul să-l arză!

Cine știe ce mare bogătaș, mă-nfelegi, nu
sînt. Dimpotrivă... Da-n sfîrșit! Un gospo-
dar... Cu o casă pe care nu sînt nimic da-
tor... Cu toate că la noi evreii, Dumnezeu
să mă ierte, o casă... Știu eu! Nu-i prea
mare ispravă, poți să mă crezi!... Dar bu-
curii de pe urma copiilor am, slavă Domnu-
lui, mai mult decît cel mai mare bogătaș din
Casrilisca... Cînd mi se adună, de sărbători,
mă-nfelegi, copiii... Băieții și fetele, nuro-
rile și ginerii, cu toți nepoștii, nimeni nu-mi
mai e de-o seamă! Nimeni!

De pildă, de Purim seara.

Ce gust are tot Purimul, dacă te așezi sin-
gur cu nevasta la masă!

Închipuiește-ți că am înghițit și peștele, și
supa, și tăieții, și compotul, și asta și ceea
ei și? Nimic cu nimic. Și un cal, să mă
ierți, știe să mănînce. Dar un om nu-i un
cal! Și mai cu seamă, un om ca mine! Și
mai cu seamă de sărbători! Și mai cu seamă
într-o zi de sărbătoare ca Purimul! Și mai
cu seamă cînd ai și copii.

Și eu am opt, să nu-mi fie de deochi!
Opt, să-mi trăiască... Și toți căsătorii!... (Au
fost doisprezece, dar patru, Dumnezeu să-i
ierțe, s-au dus!...) Jumătate băieți, jumă-
tate fete! Patru gineri și patru nuroi. Ai
vra să zică, la un loc, șaisprezece.

Acu, unde pui nepoștii, să-mi fie sănătoși!
Fiindcă toate fetele și toate nuroirile mele
nasc în fiecare an! Unele au unsprezece, al-
tele nouă, altele șapte copii. Să fie vreuna
care să n-aibă nici un copil, asta, slavă Dom-
nului, nu mi se întîmplă. Numai cu un băut
de-al meu, cu cel mijlociu, am avut o lecău
de furcă; cîndva vreme noră-mea n-a avut
copii. Nu și nu!

Și a început o întreagă istorie: rabin, doc-
tori, medicamente... Nimic! Toate degeaba.
Ceartă, plîns, ne-am înțelese: rămîne să
se despartă. Dar cînd să vină la despărțire,
cine? Ce? Ea nu vrea!

Ce se cheamă că nu vrea? Nu vrea, zice
el, fiindcă-l iubește! Nătărăule! zic. Ce-ți
pasă (ie că ea te iubește? Zice el: ba-mi
pasă, fiindcă și eu o iubesc. Ei, cum îți place
despărțitul asta? Eu îi spun lui: „copii” —
îmi răspunde el: „dragoste” Ai mai văzut
nerod ca asta?

Ce să-ți spun? Nu s-au despărțit. Și s-a
îndurat Cel-de-sus... și de vreo șase ani în-
coace a început să-i toarne la copii. În fie-
care an un copil, în fiecare an un copil. Am
vrut nepoști, mă blagosloveste cu nepoști!
Și să vezi la mine nepoști! Toți izbuiți.
Unul mai frumos decît celălalt... Îți iau
ochii, nu alta...

Și-apoi, cum învață! Cum știu ei să ci-
tească și să scrie idiș, și nusește, și franțu-
zește... și... și... și...

Dacă trebuie citeodată să citesc o scrisoare,
sau să scriu o adresă, sau cine știe ce alt-
ceva, se iau de pîr între ei: „Bunicule, la-
să-mă pe mine!” Bunicule, eu vreau!

Acuma o să mă întreb dacă ai mei au
din ce să trăiască, ce să-ți spun? E un
Dumnezeu mare pe lumea asta! Fiecare din
ei o scoate la capăt! O dată așa, o dată
asa! O dată mai bine, o dată mai prost!
Ba de cele mai multe ori o duc mai prost!
Decît bine! Se zbat, ca vai de lume, dar în
cele din urmă... bine că sînt sănătoși, nu-i
asa?

Celui mai mare din băieții nu i-a mers rău.
Sedea într-un sat, în Złodeevca, și cîștiga
destul de bine. Dar cînd a ieșit uzacul de
la 3 mai, l-au pofit s-o ia din loc. Bine-
înfeles că lui nu i-a făcut mare plăcere
treaba asta și a încercat să le arate, cu do-
vezile în mînă, că el nu-i un venetic oare-
care, că el gade în Złodeevca, heliei! Dum-
nezeu știe de cînd!... Da' și-a răcit gura de
pomana, fiindcă în cele din urmă tot a fost
alungat de acolo... Și de atunci nu mai are
ce face și gade la mine cu nevasta și copiii.
Ce să-i faci?

Cît despre celălalt fii al meu... treaba nu
merge de loc! Tot ce face, îi iese pe dos.
Cumpără vite — crapă vite! Cumpără
grîne — scade prețul! Cumpără lemne —
dă peste noi o iarnă călduroasă! Dacă s-ar
uita în iaz, ar pieri toți peștii! Și i-am
spus: „Știi ce?” Fă-ți bagajul și mută-te la
mine cu nevasta și copiii! Și m-a ascu-
tat!

Cel de-al treilea o ducea destul de bine,
dar cînd a ars tîrgul în care trăia, abia a
scăpat cu viață, fără o cămașă pe el... da-n
schimb c-o mare belea... Un denum... neca-
zur... tribunal... Nu mai întrebă... e bine!
Acu' locuiește la mine cu toată familia!...
Da' ce?

Numai celui mai mic dintre băieți, să nu-i
fie de deochi, îi merge mai bine. Zic și eu:
mai bine! Bani n-are! Dar are un socru
bogat! Adică nu chiar atît de bogat... dar
cîștigă... Cîștigă din gros! Are o grămada
de afaceri!... Știe să învîrte atîtea, că ajunge
să se învîrte și pe el. E drept, însă, că știe
să iasă din toate basma curată, ticălosul!
Nu odată și-a mîncat și banii lui și ai co-
piilor. Ii zic: Ce ai avut cu banii băiatului
meu? Zice el: „Ai băgat mult în afacerea
asta?” Zic: „Băiatul meu e deocamdată co-
pilul meu!” Face el: „Da' fi' mea, nu-i și ea

copilul meu?” Zic eu: „He!” Zice el:
„Be!” Zic eu: „Fie!” Zice el: „Mă rog!”
Și ce mai calea-valea, l-am luat deoparte
pe mezinul meu și i-am spus: „Știi ce?”
Scuibă-l în obraz pe socrătu, bogătașul,
șmecherul, gâinarul... Și vino de stai la
mine... Cum o da Dumnezeu, numai să fim
împreună!”

Vezi, însă, că la gineri nu prea am noroc.
Dar ști! Nici măcar atîtea... Asta nu în-
seamnă că mi-e rușine cu ei! Dimpotrivă,
am niște gineri, poți să mă crezi, cum nu
are nici cel mai mare bogătaș! Niște ome-
neni gingași. De soi! Subțiri! Deștepti!

Unul dintre ei e un băiat de neam mare,
foarte înzestrat și foarte învățat. Șule și în-
vală. Îl tin la mine, cu casă și masă, încă
de la cununie, fiindcă dacă l-ai cunoaște, ai
spune și dumneata că-i păcat să lași un
copil ca asta în lume, la voia întîmplării...
fiindcă praful s-ar alege de el!

Celălalt gineri vine dintr-o casă nu chiar
de mîna întîia, dar am de ce să mă laud cu
el. Știe să scrie, și să citească, și să soco-
tească, și să cînte, și să danseze, și ce vrei
și nu vrei știe! Și apoi joacă sah... să-i să-
ruți mîinute, nu alta! Cu toate astea, dacă
nu ți-e scris!... Cum spune regele Solomon?
Toți deșteptii umblă fără ciubote!... L-am
încercat pe toate fetele: a fost și arendaș,
și crîsmar, și dascăl, și peștor... nu-i merge!
Taie-l și spînzură-l... Nu-i merge și gata!
Și acuma șade cu copiii la mine. Că doar
n-o să-mi arunc sala pe drumuri!

Și mai am un gineri, mai puțin învățat
decît ceilalți... dar nici el nu-i de zîrlit la
gunoi! Un cap isteț și un scris frumos... și
carte destulă... și o gură... Să-l auzi cum
vorbește!... O gură de aur! un singur cu-
sur are: prea e gingaș, prea pîrpiriu, vreau
să spun că nu-i sănătos peste măsură. Adică,
dacă te uiti la el așa, nu pare să aibă ni-
mic... Numai că, să vezi cum nădușește! Și
mai ales după tuse. Fiindcă de o tuse o vreme
l-a binecuvîntat Cel-de-sus cu o tuse atît de
parșivă, că-și pierde răsulul. Doctorii îi
spun să plece la Boiberic la aer. Acolo, zic
ei, se duc toți bolnavii. Acolo ar fi, cîcă,
o pădure care lecuieste tusea numădeci. Așa
că mă gîndesc ca în vara viitoare, dac-om
fi sănătoși și-om trăi, să plec cu el la Boi-
beric. Deocamdată, pînă o să se facă, Dum-
nezeu știe cînd, sănătos, gade cu nevasta și
copii pe spinarea mea, bineînfeles! Se poate
alfel?

Și-n sfîrșit, mai am un gineri, de astă dată
un om de rînd, care muncește din greu...
vreun meseriaș oarecare... Nu! Gineri-meu
nu-i nici croitor, nici cîmar... dar nici băiat
cu carte nu-i! E pescar. Face negoț de
pește! Tatăl său face negoț de pește și biu-
ni-cău a făcut negoț de pește... tot neamul
lui nu știe decît de pește și iar pește!... Asta
nu înseamnă că n-ar fi cu toții oameni
foarte cumsecade. Nimic de zis! Numai că
sînt înțelegători.

O să mă întreb dumneata: Cum m-am
putut pricopsi tocmai eu cu un gineri ca
asta? Păi, ce se tă miri? Într-o baltă se
găsec tot felul de știuci. Pesemne i-a fost
seris fetei mele să aibă de bărbat pe unul
ca el!

Drept să-ți spun, n-am de ce să mă plîng!
Fiică-mea duce cu el o viață foarte-foarte
fericită. E un băiat bun, cu un suflet de
aur... tot ce cîștigă îi aduce ei... și-i mai
ajută și pe băieții mei... și pe ceilalți gi-
neri, cu cît îi stă în puteri. Ce să-ți spun?
Aproape totăta munca lui i se duce pe noi și
cu fiecare în parte e cum nici nu se poate
mai cuvîntos. Fiindcă știe foarte bine, mă-
nfelegi dumneata, cine-i el și cine sîntem
noi. El e el și noi sîntem... de! tot noi!
Și asta n-o poți uita cu una cu două...
De pildă, dacă se întîmplă să ne găsim îm-
preună cu alții și copiii mei încep să în-
cingă vorba despre cine știe carte, și des-
pre cine știe ce mai înțelepci de ai noștri,
el săracu, gineri-meu, „pescaru”, trebuie să
stea și să tacă din gură, fiindcă toată asta
sînt pentru el o taină. Ei, nu trebuie să fie
el mîndru că are asemenea cunnași și că
poate munci pentru ei? Ce spui? Nu-i așa?
Aud?

Acum, că-i cunoști pușintel pe ai mei, poți
să-ți dai seama ce veselie e în casa la mine
și cît de fericit mă simt într-o zi de săr-
bătoare ca Purim, de pildă... Îți dai seama
ce-i asta?... Seara, mă așez la masă cu toți
copiii și toți nepoștii, să nu le fie de de-
ochi... și începem să înfulecăm din pînea
cea cu stafide, din peștele acela pîperat și
îndulcit, din supă aceea cu tăiești galbeni și
gustos... din vîsul acela grozav... și-i tra-
gem un cîntec, și încă unul, și toți copiii
împreună și nepoștii după noi, ce să-ți spun?
În clipele astea, nimeni nu se poate pune
deopotrivă cu mine! Cine mi-e Brodski?
Cine mi-e Rothschild!... Nici n-am auzit de
numele lor... Mare sînt eu, așa cum mă
vezi!... Un împărat, așa să trăiesc, un îm-
părat!

Cine știe ce mare bogătaș nu sînt, dar bu-
curie din partea copiilor am, slavă Domnu-
lui, mai multă decît cel mai mare bogătaș
din Casrilisca!

REMBRANDT: Haman imploră iertare Esterei

MONUMENTUL MARTIRILOR DE LA DACHAU

Premiul întâi al concursului internațional pentru ridicarea unui monument în memoria martirilor ce au pierit în lagărul nazist de la Dachau a fost câștigat de sculptorul Nandor Glied. Monumentul va fi terminat încă în cursul acestui an

MUZICĂ EVREIASCĂ PE UN DISC „SUPRAPHON”

Casa de discuri „Supraphon” din Praga a înregistrat cinci cîntece populare evreiești. Discul s-a bucurat de mare succes, în câteva zile vinzîndu-se aproape 100 000 bucăți.

Aceeași casă de discuri a imprimat în anii trecuți și muzică sinagogală.

25 DE ANI DE LA RĂSCOALA GHETOULUI DIN VARȘOVIA

Anul acesta se împlinesc 25 de ani de la eroica răscoală a ghetoului din Varșovia. În vederea celebrării acestui eveniment, la Paris urmează a se constitui un comitet reprezentativ al tuturor organizațiilor evreiești, care va coordona pregătirile.

LUCRARE DESPRE HASIDISM ÎN LIMBA ITALIANĂ

La Milano a apărut traducerea în limba italiană a cărții lui rabi Shneuer Zalman din Liadi, „Tanya”. Această lucrare, apărută în anul 1796 în limba ebraică, este considerată una din cărțile de bază ale gândirii hasidice și constituie baza filozofică a mișcării Habad — Lubavitch.

Numărul evreilor din Italia era la sfîrșitul anului 1967

de 35 000 suflete. Obștea din Milano — cu 8 500 suflete — este a doua din țară, după Roma, unde locuiesc 13 000 evrei.

PUBLICAȚIE PENTRU NEVĂZĂTORI

La New York apare o publicație literară imprimată în sistemul Braille, pentru nevăzătorii evrei. Asociația orbilor din acest oraș dispune de o bibliotecă specială în care alături de cărți în limba engleză se află și volume în limbile idîș și ebraică, inclusiv Biblia și cărți de rugăciuni, toate în transcripție Braille.

CONTRIBUȚII LA ISTORIA MIȘCĂRII DE REZISTENȚĂ ANTINAZISTĂ

Uniunea foștilor combatanți evrei împotriva nazismului a instituit un premiu pentru cea mai bună lucrare a anului care tratează despre contribuția luptătorilor evrei din Franța în anii ocupației naziste. După cum anunță comitetul însărcinat cu decernarea premiului, pînă în prezent au fost primite un număr însemnat de lucrări, scrise în limbile franceză, idîș și ebraică.

SIMȚUL ARTISTIC NU ÎMBĂTRINEȘTE

Într-una din sălile căminului de bătrîni al comunității evreiești din Zagreb (Iugoslavia) a fost organizată o expoziție cu obiecte de artă — picturi, sculpturi, țesături etc. — lucrate de pensionarii azilului. 60 dintre cei 107 pensionari — a căror vîrstă mijlocie este 76 de ani — sînt prezenți cu opere proprii la această expoziție puțin obișnuită.

DECESUL UNUI SAVANT

A încetat din viață, în vîrstă de 81 de ani, profesorul Levi Dela Vira, unul din marii orientaliști contemporani.

Defunctul era unul dintre acei care au pus bazele Institutului de orientalistă din Neapole. După primul război mondial a devenit șeful catedrei de orientalistă a universității din Roma. În anii fascismului a fost nevoit să se expatrieze, emigrînd în S.U.A., unde a lucrat în cadrul universității din Pensilvania. La terminarea războiului s-a înapoiat la Roma.

O NOUA ENCICLOPEDIIE IUDAICĂ

Un comitet alcătuit din istorici, exegeți ai Bibliei, oameni de știință, literați etc. lucrează în prezent, în S.U.A., la alcătuirea unei noi Enciclopedii iudaice. Lucrarea este concepută de mari proporții, urmînd să cuprindă nu mai puțin de 22000 articole, în 15 volume. Ea tinde să fie o sinteză a iudaismului, din cele mai vechi timpuri și pînă în zilele noastre.

Enciclopedia este prevăzută să apară în anul 1970, toate cele 15 volume simultan.

EXPOZIȚIE MARC CHAGALL

În orașul Köln din R.F.a Germaniei a fost deschisă o expoziție cu pinzele lui Marc Chagall. Ea s-a bucurat de mare succes, fiind vizitată de peste 100 000 persoane.

ARESTAREA UNUI CRIMINAL DE RĂZBOI

Poliția vest-germană a arestat în orașul Dormun pe fostul ofițer SS Fritz Gieser. Între 1942—1944 a făcut parte din corpul de comandă al lagărului de la Ravensbrueck, unde s-a dedat la atrocități. După încheierea instrucției, Gieser va fi tradus în fața tribunalului.

RELICVE IUDAICE ÎNTR-UN ORAȘ PORTUGHEZ

Urmele unei comunități evreiești din evul mediu au fost descoperite în orașul portughez Gouveia, la 50 de mile de granița spaniolă. Principala piesă scoasă la iveală este o tăbliță ce fusese cîndva pe frontispiciul sinagogii din această localitate. Expertii au reușit să descifreze inscripția ebraică: „Glorie acestei a doua case, care va fi mai mare decît prima — a spus Domnul către poporul său.” Și mai departe: „Casa sfîșită de noi a fost terminată în anul 5257”. (Adică anul 1497 al erei noastre N.R.).

După toate probabilitățile, este vorba de o sinagogă pe care evreii izgoniți din Spania în 1492 au ridicat-o în locul unde și-au aflat azil vremelnic. După cum se știe, în anul 1497 regele Manoel I al Portugaliei a semnat un decret prin care punea evreilor alternativă de a trece la catolicism sau a părăsi țara.

PAUL CLAUDEL DESPRE EVREI

Anul acesta Franța sărbătorește centenarul nașterii lui Paul Claudel. Printre cărțile ce urmează să apară cu acest prilej se numără și un volum cuprinzînd considerațiile poetului despre evrei și iudaism.

MARELE DICȚIONAR AL LIMBII IDÎȘ

Colectivul de filologi și lingviști care lucrează la alcătuirea Marelui dicționar al limbii idîș a predat la tipar manuscrisul volumului III, ce va apărea încă în cursul acestui an. Primele două volume apărute cuprind cuvinte ce încep cu litera *alef*.

De pe acum, dicționarul vădește a fi cel mai complet monument al limbii idîș. Redacția colectivului se află la New York.

COMUNITĂȚI ÎNDEPĂRTATE

Dr. Max Nusbaum, președintele secției americane a Congresului Mondial Evreiesc întreprinde o călătorie în extremul orient, cu scopul de a lua cunoștință la fața locului de problemele micilor comunități evreiești din Japonia, Thailanda, Hong-Kong, India și Iran.

ALMANAHUL EVREILOR BULGARI

Am primit la redacție Almanahul editat de Asociația culturală a evreilor din Bulgaria. În cele aproape 300 pagini ale volumului sînt înfățișate aspecte interesante din viața și trecutul acestei colectivități. Spicuiem cîteva titluri de articole: „Cu privire la istoria evreilor din peninsula balcanică”; „Originea numelor de familie ale evreilor din Bulgaria”; „Cum au fost salvați evreii bulgari de pericolul exterminării naziste”; „Presa evreiască în ladino și ebraică din Bulgaria”.

Volumul este editat în bune condiții grafice. Rezumate în limbile engleză, franceză, germană, spaniolă și rusă prezintă succint cuprinsul fiecărui articol.

HITLERISMUL ȘI SISTEMUL CONCENTRATIONAR

Sub acest titlu a apărut la Paris cartea lui Joseph Billig în care autorul prezintă „sistemul” imaginat de naști în vederea exploatării deținuților din lagărele de concentrare. În mod deosebit, studiul consacră o mare atenție structurii S.S.-ului în atribuțiile căruia intra și randamentul muncii forțate.

JUBILEUL UNUI PICTOR

Revista literară în limba idîș „Unzer Kyum”, care apare la Paris, consacră ultimul ei număr pictorului Ben. cu prilejul împlinirii vîrstei de 70 de ani de către acesta.

JUBILEUL CLUBULUI PROGRESIST EVREIESC DIN NEW YORK

La Carnegie-hall din New York a avut loc sărbătorirea Clubului progresist evreiesc, una din marile asociații culturale ale iudaismului american. Vorbitoarii au înfățișat activitatea secundă desfășurată în ultimul deceniu și jumătate pe tărîmul culturii și al progresului.

MONUMENT AL SPORTIVILOR MARTIRI

Luna viitoare, în localitatea Macabi din Israel va avea loc festivitatea dezvelirii monumentului ridicat în memoria sportivilor evrei eliminați de naști în anii celui de al doilea război mondial.

ÎN SPRIJINUL COMUNITĂȚILOR DIN AMERICA LATINA

Consiliul rabinic ortodox din America a hotărît să trimită o delegație în țările Americii latine spre a studia la fața locului nevoile specifice ale obștiilor de acolo. În prima etapă vor fi vizitate 5 state și anume Argentina, Brazilia, Columbia, Mexico și Venezuela. Comunitățile respective resimt o lipsă acută de clerici, profesori etc. fapt care se răsfrînge asupra vieții spirituale.

Ca o primă măsură, Consiliul rabinic ortodox din America își propune să trimită temporar rabini americani, urmînd ca un număr de tineri evrei latino-americani să fie pregătiți în școlile religioase și seminariile teologice din S.U.A.

DECESUL UNEI PERSONALITĂȚI CULTURALE

La New York a încetat din viață, în vîrstă de 72 de ani, Iser Goldberg, directorul editurii în limba idîș „Tzico”. În perioada antebelică, de funcționar a fost o figură prominentă a vieții obștești și culturale a comunității din Polonia. După cel de al doilea război mondial, I. Goldberg și-a continuat activitatea în S.U.A.

וויילן דעם לעצטן האָב איך
 באזוכט גארע וואַרטער אָן.
 ער האָט איר סתם געזען,
 אָבער ער האָט נאָך מער גע-
 זאָגט. ער האָט מיר אָנגעבאָטן
 צו גיין אַן געטריבן אין אַס
 מונטען פּראָצעס, כדי דאָס
 מאַרן ב'חמששט גושא, א-
 רויסאָגן ווין מינגען אַס
 ערדט. איר דעם פּראָגן
 פונעם פּראָצעס, ב'ן איר גע-
 קומען צו דעם שרייבער מיט
 אַן אַרבעט. ער האָט שוין גע-
 וואָרט אירע מיר.

כיים פאפאצטע, נאך דעם הארציקן פרוטאגאן פון יעקב פאפא, נאָכן איבערלעבן דעם דערמאנטערנען פון לאור-נעסטר פון העראגאן, נאך דער איידרוקסאלער פאמיל-דיקנע פון לאפארא שאראגא, האָט ערערט דער פאפא-האָט נאָלם גאלאקסיס, ענטפון און וויל נאָכישן לבוש. און איז קיין נאָלם נוצהם, און וויל ווען אל האַרציקע, און דאָס פערלערע פונעם פאפא-רישן ערעכט האָבן אים אויס-געהערט מיט פאפא.

אין ס'איז געשיען, דאס וואס
ס'ברעפט זיך זייער זעלען
אין דער געשיכטע פון נע-
ריכטן, דער בסקדין איז א-
רויס געגעבן געווארן אויסן
ארט: ס'האט דעם באשול-
דיקטן באפרייט פון יעטועדער
ישראל!

ס"ד, די יונגע מיטגלידער
פונעם פארבאנד, האָבן זיך
רעדלייבט אויפצונעמען דעם
פסק מיט אַזאציעס. דער
קאָלאָנעל וועלכער האָט דעם
ווייזט די מריבונאל-וועג
האַט אונדז געמאכט אַ זיל-
דעם מדיקע, וואָרונג.

און מ'זאל נישט פארנעסן
ווען דאס איז געשען: אין
די יארן פון די גרויסקע
פאשיסטישע דרייט.

מ. מירקו

צימער. ער איז ארויס אויפן
באלקאן, און ס'ווייזט אויס,
פון עמאָציע און התלהבות
איז ער אראָפּגעשפּרינגט
הויף.

דאָס איז געווען זיין -
סאלטאָ נאָרמאלע. זיין אויס-
געזאָרטער האַרץ, פון די
לאַנגער יאָרן פֿיין און לייַדן,
איז די נאָציסטישע קאָנצענטר-
אָנצער.

טראציע לאגערן, האָט שוין
נישט געקאָנט אויסהאלטן,
דעם פֿיזישן אָנשטרענג, און
אונזראַי אױך נישט דעם עמפֿ-
צײַנערן, און ס'האָט געפֿלאַצט.
יוסף שמידט האָט זיין
גאנץ לײדער זייער קורץ

לעבן ווענדיגסטע דעם געטער
אין דער שטאָק-פּאַסטערער
לאַמט וואָס זי ברוינט פּעסט,
האַט אָנערקעט אַרײַן אַ טײַל
פּוֹר פֿאַר וועלט, וואָס ער האָט
געזאָגט, נער תּמציץ פּוֹר
זײַן לעבן - וואָס דאָרפֿט מען
ברעײַטן, און ווען ער האָט
שוין דערגרייכט צו זײַן
לעבנס-ווענט, ער זאָל קומען
זײַסער ווײַלע זײַן זיין ווענט
נײַט ווײַלע קונסט, האָט ער
שוין נישט געהאַט נישט דעם
פּײַש און נישט דעם געטער
פֿאַרן כּוח דערצו.

בער. מערערע מיטגלידער
האָבן געלייגט, איינער נאָך
אניערן פראנצעמן פון רעם
בזד, וועלכע מ'האט געקענט,
אומגעפער און מיר האָבן
וואס איבערצייגט אז די מסירה
איז אומבאגרייכער, מ'האט
נישט דעם מתבר וואס פאר-
ציווארן, שידן... וויין מער-
ווייניקן טאלאנט און איידעלע
נשמה.

אָבער וואָס פאַראַ ווער
האַט געקאָמם דאָס אַנגער
אויבערצייגונג ביים געוויסן-
אן אַנגעשטעלער פּונעם כּו-
קאָלעשער מיטשעריץ גע-
רופט וו דער שטאַט אין
פאַרנעםסען. האָט אַנדאָ-
פּילי געזאָגט: „אז אײַן ייִד
פאַרשטיידיקט אן אַנדערן ייִד,
אז דאָס פאַר אַנדאָ אַשוא-
כע באַהאַנדעלײַט.“

דער באנד איז איבערגע-
זעצט געווארן אויף רוסעניש
אין ראסיאָגראַפֿירט
וואָרן אין מערערע עקזעמ-
פלאַרן, וועלכע זענען באַנליי-
כיק געוואָרן ביים אָפּאָר.
איר חתך דאן באַזוכט דעם
באַאָנאָט ליטעראַטור קרייז-

קער עוזשטן לאווינעס קור
אין איבערגעגעבן אן עקזעט
פלאר און נעכעטן ער זאל
ארויסזאגן שריטאלער זיין
מינונג איבער דעם בוך אין
שייכות מיט דער כאשולרי.
קונג.

ער האָט חִיבָה מסכים גע-
ווען. די זעלבע זאך האָב איך
פארלאנגט ביים אדוואָקאט
און ישרייַער עווענעו הער-
זאגן, וועלכער האָט מיר אויס-
גענומען מיט דעם זעלבן נאָמען

(חמשר מן ויזט 10)

באגלייז מיט אלע זיינע מיט-
ליידנדיקע וואָס זענען געווען
פארזושפט און א חשפּט, און
א שולד, מיט אחאָל וועט ער
קאָנען ווייטער זינגען, זינגען
פאר נעמטשן, פאר דער וועלט.
אָבער דער קייטסלער אין
אים וואָס אים זיגט רער-
לויבט ער זאל דערשיינען

די צוהערער, נישט צוגע-
גריינט, האָט ער פארלאנגט
מ'זאָל אים דערלויבן צו איי-
ניגן. אָבער לויט די פאָר-
שריפט פון די מאַכט-אָרגא-
נען, האָט ער נישט געטאָרט
פארלאזן דעם האַטעל. האָט
מען אים פארשפראַכן צו שיקן
עס זאלאָרן אין אַ האַטעל.

און דער געגאנצער טאג
ווען ער וועט האבן א פיאניע,
איז אָנגעקומען. און ווען דער
לאסט, אומאָן מיטן קלאוויר
וואָס זיין אָפגעשטעלט פארן
האַטעל וואָס איז א חב
אריינסגעשריבן.

— יאָזעף, דער פאן איז
דא!
שמידט, וואָס האָט אוי
לאנג געווארט אויף דער ראָ-
זיקער שעה, האָט שוין נישט
געקאָנט נאָך וואַרפן די עט-
לעכע מינוט ביז מ'וועט אים
די פיאניע אריינברענגען אין

אגודער צייטשריפט האָט
זיך נישט געפונען וועלכע
פארטאגערטאן און וועלכע
ס'וועט דערמאנען די שטיצע
וואס דער נייטשטעמער האט
וואלטאסן. האָט געזען, און
נאָר שווערע, כּנסות דיע אומ-
שטענדיק, אריבער נייטשטער
נער. אָבער האָט זיך גע-
געווען קיין אײַנמאָל פֿאַרן.
אזוי ווי געזען.
און האָט געזען, און גע-
לעבנדיק צו זיין ערשט פֿון
נעשטענדיק מיט אַ גראַ
נעשטערדע באַרײַטונג.

אין יאָר 1937 איז אין
בוקארעסט דערשינען א ביכל
אין יידיש אונטערן טיטל:
"עוואנגעלישע מאַטיון" פון
אהרן אָנצער (רויסמאן).
דער סאָבר, וועלכער איז גע-
בוירן געוואָרן אן אונדזערע

מקומות אין יאָר 1899, האָט
ארוםגעזאגט אים-ער דער
וועלט, באזענדיק זיך אויף
א. קירצער צייט אין איזאליע,
רוסלאנד, בראזיל. אין דאָ
דע וואנער, איז ער געווען
מעסיק אין פובליציסטיק,
אויסצייבענדיק זיך אין א

ר"י ארמסקלען פון ליטעראַ-
טור-קריטיק. אין יאָר 1932
איז ער צוריק געקומען קיין
רוסעניע, ער האָט דאָ אויך
ארומגערייזט אין מיטגעאר-
בעט און פארשירענע פובלי-
קאציעס צווישן וועלכע די

יירושע ציוושריפמ, „אינזל“
וואו כ'האב מיר מיז אים
באקענט. ער איז געווען מיט-
גליד אין פארבאנד פון יונגע
יירושע ישרויכער, פובליציסטן
און קינסטלער פון רומעניע,
און איר דין געווען פארשווער.

אן ערד א יאָר נאָכערס
נאָכס ס'איז פארענטפערט
נעמער זיין אויכנערמאנ
פער כור פאָעמען און
פראָזע, האָט מען אהרן אָלד
נייערע נעמערס און רעס-
נינג באליריקס ער די רעלי-
גיוז אויפן סמך פון רעד-
מסירה האָט מען אים פאר-
מאכט אין רעד פאָסא וויר-
לאווא, און מען האָט אים
אָנגענומען אין נעריכט.

אין יענער צייט, אין די שווערע יארן ערב דער צווייטער וועלט־מלחמה אין א פראצעס ביים מלחמה־גרייכע נישט געווען קיין שפילעבלאקניצערס, פארשיידענע ביים פראצעס, און ארגאניזירט געווארן פונעם אדוואקאט לאסקאר שאראגא (דער שרייב־

בער סאמסאָן (לאַוואַר) וועל-
בער אינײַנעם מיטן דיכטער
יעקב גראַפער ע"ה, איז גע-
ווען אן אקטיווער אונטער-
שטיצער (און נישט נאָר א
פשוטער אונטערשטיצער),
פונעם פארבאנד פון די יידי-

ישע יונגע שרייבער.
ביים פארבאנד איז פאָר-
געקומען א צענאָקל, נעויר-
מעז דעם ארעסטירטן שריי-
פון דער סדרה „משפּטים“ לערנען
מיר „ויקח ספר הכרות... אין
מזה האָט גענומען ראָט בוך פון

בונד, און געלויבעט אין די
אויפערן פון פאלק; און ווי האָבן
געזאָגט: אלץ וואָס גאָט האָט
גערעדט וועלן מיר מאַן און גע-
תאָרנן "כ"ד ז'). און אזוי האָט
דאָס פאלק באשטעטיקט דעם ברית
מיט גאָט, פון די עשרת הדברות
אין די משפּטים וואָס שטאַמען

וְהָיָה וְשָׁתִי כִישֵׁשׁ גִּזְוֹנָאִישׁ קוֹמֵעַן אוּיָה דַעַם מַלִּיכָם אֲנֹנָג (מַגְלַת אֶסְתֵּר א' ו'ב) גוֹסְטָאוֹ דַּאָרַע

זיין האזט אויף זיין תברס האב

איר	(כ"ב ז' יוד) נישט אין טיילות
איב	מיס די "לא תחמוס" זאלסט
בבן,	בנוס אופן, נישט דורך גבה
זאָל	נישט דורך אָפּפארעניי דיר נישט
און	צו אייננען זאָל וואָס איז נישט
מכל	דינס, און נישט נאָר דאָ אין
ארס	סדרה, "ששפּטים" ווערעט גערעדט
ייר	פון נישט גלוסט, צו דעם וואָס
	געהער די נישט.

וּדְאִי און ווי אין די פריערדיקע
מדרות, וואָרנט נאָך אַמאָל די

סדרה אויף דאָ, און צוויי משל
גאָר, אל תוה... און באַקומט אַלעס
זיט קרייזערן און אַלעס אים
זיט דריקן, וואָרעם פּערמער וויס
איר גענוג און לאנד מצרים און
איר וואָס דעם געזעס פון דעם
פּערמער ("ב" כ"ג ט"). און
דעם געמיש פונעם פּערמער, קע-
נען מיר יידן גאנץ נוס שניס נאָך
פונעם גלות מצרים וועלכער, נאָך
אויפן צייט וואָלט נאָך אפערט
געקענט פארוויסן ווערן, נאָך

סאקע פון נענטערע און גאָר
נאָענטע צייטן וואָס אונזער
פאָלק לעבט איבער, אזוי, מיינען
מיר, אז פון דעם חולאת, פון
אונטערדריקן מעטצן פון אן אַ-
דער אומה, קאָן ביי יידן קיין
רייך נישט זיין.
„בל אַלמנָה ויתום... און אַלֶּם

מבא און א יתום זאָסאָר נישט
פּוּיגיקן, ווייל אײַך וועל זיך זי-
כער צו הערנען זיין געשרי, און
מײַן צאָרן וועט גרעמען" (כ"ב)
(א). פאַרגעס נישט אַס זענען
פאַראַן יתומים און אלמנות און
כּלל מענטשן וואָס נױסײַן זיך

אין דיין ה'לך. אורי אז שטייט
דיין
זי וויפל דו קאנטס און רעצערן
נישטעשי"ת ווייר, "אבי יתומים...
דער פאטער פון יתומים און דער
ריכטער פון אלמנות איז גאט
אין זיין הייליקער ווייבונג"
(תהלים ס"ח ואו).
אלויקס אל תקלל... נאט זאל-
סמן נים שלומן און א פירנדע
ווער

אין דיין פאלק זאלסטו נישט
פלוכומן" (כ"ב זי). זאלסטו האָבן
יראת שמים, מורא האָבן פאר
גאָט אזו יראתו והכבוד, לעספעס-
טירן די מנהיגים פון דיין פאלק
און פון דעם צווישן וועלכן דו
לעבסט.

באשרמאפט
אין אן א
בונה אויף
גענום מיט
פון מיין
שאהן"
זאלט איר
ח. צי איר
ער טעסט
דען דער

אָבער איין אויסנאָם
תורה ביים שטופֿן און
זאָגט אז ער איז הייב
וויבאָל איש... אין דער
באָס אַ מענטש און פאר
אויס האָט ער ווײַס
זיין האַרץ, אַל מײַן
וײַז (ב״א. אײן עס
איז פאר הגענוג אַ מענטש
פאר צורויבן ביי אים די
הייט. ביים מענטשן, ביי
פון דעם באשאַפֿן, וויאָל,
רופן אים היינט אַן (מיט ער
זאָגט מען צונומען
דאָס לעבן, נישט די פרי
שטענדיקע עס טונט פאר
זיין איז פאר דער אונזער

אן פרטים
הדברותדיקע
תנאף" און
עו זיך נישט

דאס געבאט, לא תת
זאגט אין זאגט אויף דו
ווערט פאשענענדיג. ווערט
רייטערס און דעם, און
זאגט נישט מאכן און מאכן
דעם רשע זון און ער
אומרענעס (כ"ג א') און
שופט, לא תשחט. זאגט
פארבייגן דאס רשע פון
אבייזן און זון קריג
אָבער בלויז וועט דעם
ווייל, וועל לא תהרהר דעם
זאגט נישט שאַנענען דעם
מאן אין זון קריג (ג').
דיק דער און נויטמאד
שעט, דארף דער שופט
וועט.

קוקן און אים העלפן אפיל
ראָנ ערעכטקייט אים ינישט
זיין זיין. "צוק גרעק
נאָך גערעכטקייט, נאָך
טיקייט זאָלסטו זיך
(בריים זאָלסטו), ווילדאָס
זיין דער יסוד פון דער
שאפט, אָ אונסערשייד וווּ
אָן ראשיט,
מעלן
אָן אָפּענונג
ענדענאָס זיין
בעסטער און
פאָרעמסט
אויב אָיף

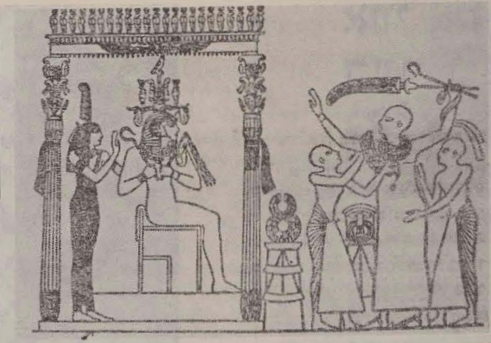

סידועי סילווערמאן ע"ה

סידועי סילווערמאן, די אויסגעצייכנטע פערזענלעכע קייט פונעם ברישן עפנטלעך כ' לעבן, און איינער פון די קליינע פונעם "יידן לעבן" און עטלעכע, איז געשטארבן. ער איז געבוירן געווארן אין יאר 1895 אין ליווער-פאל אין א יידישער משפחה וואס האט געשטאמט פון רומעניע. אלס קינד האט ער געהאט די געלעגנהייט צו גיין אין דער הייט ו' ע"ה שטע רומענישע ווערסער און אזוי ארום צו סינאגאגן וואס האבן געבוירן-אָרס פון זיינע עלטערן. די דאזיקע געפילן האבן אים באגלייט זיין גאנץ לעבן און האבן אים אנגע-רעגט צו באזוכן מערערע האל-דאס לאנד צווישן דער דא-ניו און קאראפאל, וועמענס כסדרדיקע פרייטע ער איז געבליבן ביז צום סוף פון זיין לעבן.

נאכן פארטויקן די יורין-דישע ליחודים אין דער און שטעטישע פון ליווערפאל איז ער אין יאר 1921, נע-ווארן דעקלערט פאר ענגליש-שטע ליטעראטור אין דער אוניווערסיטעט פון העלסינקי. אין יאר 1924 קומט ער צוריק קיין ענגלאנד, בא-שטעטישע קיין מ'ס אדוואקאט-סור און הייבט א וועג צו זיין אינפערסאליטעט לעבן. פון זיינע ערשטע שריט אין דער דא-זיקער שטעטישע, געפונט ער זיין אין די פארגעשריטענע רייען, און ווירטעט זיך מיט גרויסע סאמאליעס דער זאך פון פארגעשריטענע, אין יאר 1935, ווערט ער אויסגעוויילט דע-פוטאט אין ענגלישן פאר-לאמענט, אלס פארגעשריט-ענע פונעם לינק פילגל פון דער לייב-פארטיי. פון דער פארלאמענט-סעריע, פאר-טייגט ער דעם שלום, און זאגט זיך ארויס קעגן פאשיס-און און מלחמה, וועלכע האבן שוין פון דעמאלט אנגעווייבן צו וואקסן אייראפע.

סידועי סילווערמאן, טריי די הומאניסטישע אידעאלן אין וועלכעס גייסט ער וואקס

פרייטע געשעפטן

ידיעות

די אוכרה פון ז' אדר
 די בוקא-עשטער יידישע קהלה, ארגאניזירט, אזוי אויך אין די פאריזע יאר, און כרה פון די געוועזענע רבנים, כלי-קודש מנהיגים און א-געשטעלטע פון דער קהלה, מחברים, גבאים פון די שולן א. א.

די אוכרה וועט פארטויקן דאגערשטיק דעם 7-טן מערץ 6 אויבער אונט, אין דער כא-שול.

אויך אין דעם סאג, וואס איז דער יא-צייט פון משה רבינו, וועט מען מזכיר זיין די 69 קדושים וואס זענען אומגעקומען פון דעם קדוש הארץ דער שיף "ספרומא" אין סאג פון ז' אדר תשי"ג.

מודעה

די פערעראציע פון די יידישע קהלות אין מדינת או מ'קאן זיך פארשאפן ביי די יידישע קהלות פארגאנדיקע סאכס:

- סדורים נוסח ספר אין נוסח אישכנא.
- סדורים מיט רומענישער איבערזעצונג.
- הגדות לפסח מיט רומענישער איבערזעצונג.
- ווערטערבוך עברית-רומנית און רומנית-עברית.
- די עניינים וואס ווילן באזאמלן די אויכענדי-מאנע ספרים, ראדען זיך ווערן צו זייער ארטיקלער קהלה.

איש יהודי

(החשן פון זייט 11)

מעגשטלעכע ווירדע וואס נער ווייזט ארויס, די בירגערלעכע פאליטישע וואס איז אים מדרג, נישט נאך וואס זי זענען נישט אין סתירה, נאך להפך, זי פארבינדט זיך הארמאניש מיטן איינערפון זיין נאציאנאלע אנגעהערקייט. ער איז — און כאטש דאס נישט קיין איין מאָמענט — „בו יאיר, בו שמעי, בו גוי" דער וואו פון יאיר, דאס איי-ניסל פון שמעי, דאס אורא-ניקל פון קיט.

קיין איין מאָמענט פאר-נעמט ער נישט אן ער איז א רומענישע פון א קייט, די קייט פון די יידישע דורות. זיין נאמען קלינגט פערסיש, ער וויל אָבער נישט כאטש-פון זיין אָפּשטאם, נאך, דא-קען ער פארבינדן זיין נאך-מען מיט דעם פון זיינע אבות, מיט וועלכע ער שטעמט זיך נישט און וויל זיך פון זי נישט אָפּזאגן.

מרכיב בוקט זיך נישט פאר המען און נישט פאר זיינע געפער. ער שטימט גלייך ווי א מענעכס, האט אים קלא-וחנו"ן. ער האט זיך נישט אויפגעשטעלט און האט זיך נישט געריירט פאר אים. ער

25 יאר פונעם טויט פון יוסף שמידט

מיט א פאך חודשים צוריק איז געווארן 25 יאר פון דעם טויט פון יוסף באוויסט יידיש-רומענישן זינגער יוסף שמידט. יוסף שמידט האט אנגעהויבן זיין קאריערע אלס זינגער דאן געווארן איינער פון די בארימטסטע זינגער אין דער וועלט. די צווייטע וועלט-מלחמה וואס איז פאר-כאפט אין עסטרייך, און באגלייט מיט אלע יידישע האבן אים די שיקט אין א לאגער. וואו ער איז אומ-געקומען האט זיך די וועלט דערוועלט פון דעם נערב-דייטשן פילם „א ליב גיט

ארום זי וועלט" און וועלכן ס'ווערט געמילדעט דאס לעבן און מיט פונעם זינגער און דאס ווערט געזאגט אז ער איז געשטארבן אין א שווייטשן פליכטלינג-לא-גער פון א לונגע-אנציוזידא-אלס רעוואלוציער פון די בא-רינגענע פונעם לאגער. קונסט איינציג דא וואפענ-סער יידישע צייטונג „אוי קעלעס" (אונזער לעבן) און ארבעטסלעכע א געשפער נויטל פארגעווינער טרונט דעזשא, וועלכע דערציילט ווי אזוי איז אין אונזער גע-שטארבן יוסף שמידט. ערשט דעזשא זאגט אז יוסף שטייט אין געווען איי-נער פון זיינע בעסטע פריינט. נאכדעם וואס מ'האט אים געהאלטן אינעם נאציסטישן קאנצלאגער ביז העברעס 1942, האט מען אים — אלס רעוואלוציער און אויסלעדיגער שחלות — ארויסגעשיקט אין דער שווייטש-אָבער דא איז ער אויך נישט געווען פריי. ער איז אינטערנירט

דער לעצטער „משלוח מנות" אין ווארשעווער געטא

(החשן פון זייט 11)

זעט פורים, אז אין דעם לעצטן פורים פון יאר 1943 זענען פארגע-מען געהיינט פארמאלזונגען. בא-ראטונגען און צוזאמנעם פארגע-בא-לע-מ'ע-מ'ע-קאנא-זא-ציעט. יונגע-באוועגונגען און קינדער קלעבן א. א. ביי וועלכע מען האט ארומגעטעט זייערע דעזירעס פון געניסענע פון היסטארישע תקופות אין יידישן לעבן. און עס זענען דורכגעפירט געווארן אקאדעמישע פארוויילי-זיענע אקאדעמישע אקטיוויטעטן צו ציען די געהערדיקע אקטיוויטעטן גען פאר די באוועגונגען מיטן דעם סאגאנאלן נעוואנעט מיטן חנוכה.

אין די אלע פריערדיקע יארן איז נעמט האט מען פורים נאך אָנעהאלטן מיטן געבן זיך שלח-מנות, באזונדערס האבן עס פאר-לאנגט די קינדער, אין די אומ-געהוירענע וועגערן באדינגונגען פלעגן יידישע מאמעס צוזאמען-שטעלן אויסגעוויינטע מאכלייך כדי אויסצופירן די שלח-מנות מעלער-לעך פון די אויסגעוויינטע קי-פאמעס זענען עס נישט גע-פאקט ווי א יום-טוב.

גלייכע אפגעטעמט געווארן די לעצטע שפורן פון יידישן לעבן אין דער קריסטער עפאכע פון פורים, יידישן, אין ווארשע. דעם לעצטן ווינטער נאך דעם 8-טן יאנואר — די צווייטע אויט-דאגו א וועג ווארשע איי-פאשטאנד, וואו פון זי יידיש-לעבן איינשטאפן א קאפאט — האט דער קינדער יידישע קינדער לעבן זיך אויף א וואלדא. קיינער פון די לעבעדיקע האט שוין מער נישט גענוצט אין די יידישע-שע צוגאנג פון די יידישע, אז עס וועט לעבן בלייבן א קליינער יידישער יאט.

ינג און אלס האבן באשלאסן זיך אויסצובאמלען, זיך צו בא-וואפענען און וועטלעך א ווידער-שטאנד. ווען דער באדינגונגען שונא וועט פרווון מאכן וויי-טענדיקע אקטיוויטעטן.

דער לעצטער פורים פון יאר 1943, איז מער ווי אלע פרי-נדיקע יארן פון געמאכטע-אויסגעוויינטע געווארן פון יידישן געזעלשעפטלעך אקטיוו און פון יידישער אונטערדער פאר-פלעגט דעם גייסט פון ווידער-וואנדן און מאכאלייטער שטאנד-אקטיוויטעטן. יונגע מענטשן-דערוואקעטע. א היפשונג דא-קען געבליבן אין די ארכיוו באשטע-

צ״ה = צדק יפה

פון דער ישׂאָה וואו איר נע-
מינט וויל, איז דער אבי
זאמלן פונעם זעלטענע פונעם
ינגערע מדרכי. ער שיינ
אין דינסט פון אדאָפּטיוו
וואס, נישט דורך כוון
איר אין חפצענעם דער מידא
ווייניגער דורך אפאק קעגן
זען די וואס זענען אירע
וואס. מדרכי אין נישט
אין "איש", מענטש, נאָר
אין "איש" וואס איז נאָר
(חסד איז ווי 10)

נאָכן אומקערן וויר פונעם
כאווד וואָס דער רב הכיל
אין פרעזידענט פון דער פער-
דעראציע פון די יידישע סה-
לות דר. דוד זענע וויר און
פריי האָבן געמאכט אין סדר
גת ישראל, האָבן זיי אָפּגע-

גנייסקלענע פאמירונגען איז דער היסטער - תופה מיט דער חוקפה פון המו-הרשע זענען גע- ווען ענדער און וואָרן זיך אין געוויסע פאלן איבערגענומען. המו-הרשע פלעגט שטענדיג פאר- גלייכן ווערן מיטן אקטועלן המו-היסטער. איז די פאקטעל ווערענדיג, זאגנדיג, וויצן און שטענדיג פון דער צייט זענען פארענדיגט. היינט ביים ענדלעכקייטן צו די

דער נצחון פון מררכי וזציק
איבער התורה הרשע איז נעוואָרן
ווי אז אנשפאר. מען האָט זיך
געטרייט מיט דער האַפּענונג,
אז אַזוי ווי איצטיקע טראַגישע
צייט וועט דאָס ייִדישע פֿאַלק
איבערלעבן און היסלער וועט
האַבן דעם זעלבן סוף ווי היום.
אין אַלע פאלן און אין אלע
אומשטענדעס וועט יום־טוב
פֿורס פֿראַוואַנדלעס געוואָרן

דער יידישער יום טוב האט אים
ווארענטעמער געטאט. אין
יארן וועט עסאטאט און סוף-לאנדער,
גרויס ווי א וואלד פון דערמי-
קונ. רעו האט זי אריינגע-
ראכט און די היסטארישע און
און עמען פארבונדן מיט יעדן
ידישן יום-טוב און מען האט
עפשוועט פאלערנען פון יידישע
גרויסע חקפונג אונזאל אויך
און היינט.
די יידישע יונגע האט געזאגט
און אן אנשפאר און די העל-
פארטונען פון פארטונען.
ענטהאלטן די יידישע פאלק און
און געוועזענע יידישע פאלק און
גרויס מיט נאך.
דערמאנטעמער דערמאנטעמער
און סוף-לאנדער, וועט
און עמען פארבונדן מיט יעדן
ידישן יום-טוב און מען האט
עפשוועט פאלערנען פון יידישע
גרויסע חקפונג אונזאל אויך
און היינט.

אֵי שֶׁ יִהְיֶה י

חזקת און די בייזמות וואס
האט אים ארויסגערינגלט, איז
נאך געלונגען צו שארףארבן
זיין צוהר אדם, דעם נענטש
פון אים, און צו בייגן זיין
האט געדרוקט.

"ומדבר לך לרוע ולא
 טובה", נאמר חורבן פרנסת
 יד ושם קרית און ניש ברוך"
 יען בלייבט שריי ון מענטש-
 געלער ווירטע און פארזיכעט-
 נישט איין איר, פאר קיין
 טעם פרייז פון און בלייבט-
 נישט פון דער סתם וועט
 שראגט און זיך די טרייזאס
 וועט דעם איידעלען פרינציפ
 פון א פרא און אומזאג-
 נישט לעבן, אבער ער פאר-
 שטייט און דאס לעבן האט
 נישט שום וין נישט וועט
 דאפאר תמיד קענען פאר אן
 אנדערען, וואס וויד הייסט
 נישט זיך איבערשנייבן איין-
 זעל דעם אנדערערן מיט
 הייבונג און פראגה, ער וועט
 בלייבן אליין איינעם איינפאל-
 וויין פערזענלעכקייט, אליין איין-
 נעם איינזעטלעך וויד די בלייבן
 פון דוועלן פון דעם אדורס
 אפרא. א מענטש.

[illegible][illegible]

דער הומאָר אין דאָס גע-
לעבנער זענען די הויפט-
שאַרפֿן פֿון פֿורום. דער
ערשטער איז געזענעם מיט
סאָפֿאָס און אַראָנעס קעגן
געל אַייבן. און אין מיטן
זעלבנערם דרוצנע אַרײַן אַ
וועגן-שטראָל אין די שאַרף-
פֿאַרוואַקסענע געזיכט. די
פֿאַרשפּיעטע פֿינגער וואַסע-
קעס ווערט באַוויקסען, אײַפֿן
דאָרנען ווערט אַײַפֿן ליכטער
ווייל „שׂוּכַּת יְהוָה זֶהָה
וְשִׁמְחָהּ“, וועלכֿס בלוס, יע-
כלֿס ער, זאַלעס פֿון פֿריד
און און דיר שטאַט.
פֿאַנדעטשענען, אין דאָס
אַלץ אַזער נײַט מער ווי
אויבנאָײַטש. נײַט אַײַפֿן
אין דער צײַכן פֿון דעם פֿ-
רמירונג אַראָנאָל אַ מאַסע.
אונטער דער פֿירמירונג
מאַסע, אײַפֿן וועלכער פֿאַר-
אײַפֿן געסען די פֿריי, וועט
פֿאַרענעסען נאָך אַײַפֿן
פֿאַרשפּיעטע אַרײַן אין
נײַט פֿאַר אַײַפֿן, פֿאַר-
אַסער, קאָ מען אַלץ ער-
נען, און אַרעט העלן דער
נײַט אײַפֿן צו דערשינען אין
אַלע יאָרהונדערטער אין יאָר-
טויזנטער.

...אין קענענען חיות פון
 שוין היינט, דא היינט זענען
 פאר אונזערע פאטערס
 שוין אומגעקומען, פארענעמט
 מען דאס, דאס היינט צו טאג
 ערשט אין זייערע מאל
 שוין, פארענעמט אונז זייער
 און פארענעמט פאר אונז
 זייערע פון די זייערע זאכן
 בולשעווען און אומשטער און
 גאנצע בעסער, זענען
 זייערע און זייערע פון
 אונז פון זייערע זאכן
 פאר אונז אונז

"מ' ע פ ט י ם"

ס'איז גענוג ביזט וועווען זעסט
יאָר א קעטעס, דאָס זיבענטע ווער
א פרייער מענטש. און אויב ער
ווייל זיך נישט באפרייעט, דאָרף
מען אים נעכערן לעבן לעפל פון
נעם אויער, כריער זאל אויף זיך
טראָגן א סטיגמאט. פון א לעבנ-
טיינער נעמער, א מענטש וואָס
האַט זיך געקלאַנט באפרייען און
האט דאָ נישט געווען.

דער פרינציפ פון די עשרת ה
ברות, זכר את אבינו
אמן ווערט אין משפחת
דורגעפירט ווי א גאָר שטרענג
ענטזען. ווען א מענטש שלעגט אן
אנדערן און הרגעט אים, איז ער
גייט מיתה. וואס איז נונט עלי
מטרו, קומט א מענטשן מיתה-
נישט נאך ווען ער הרגעט אים
נעם פון זיי, נאָר פאר שלעגן
מתם און אפילו בלויז פאר שיל-
טן. די תורה גייט נישט אויף קיין
אומפארשטאנען מיט די ענינים פון
פייניקן זייערע עלטערן פידע-
רעם, אבינו ואמנו, דער וואס
שלאגט זיין פאטער אדער און
מוטער (ב"א פ"ו) צי מאַרדאלי-
עם, אבינו ואמנו, דער וואס
שילט און אדער זיין פא-
טער (ב"א פ"א).

חרב. און דאס איז שוין געווען
אן אגאנצן און דער וויסנער גייט
שוין צום סוף. כאטשט מען האט
נאך געמאט גענוג אינצושטעלן
פון די פורמידעק שניינע און
ברעסט.
און אויב די עשרת הדברות
זענען די קאנסטיוציע, די מא-
אן קארטא און יידישער אמונה
זאל עטליך, זענען די משפיע
זייערע אן דערגעצונצן. אירפ-
טמך פון א אפיסאטיווע, גייט
פון די עשרת הדברות. פרינציפ-
קומען דאן די "משפטים", די
מחנות פון דיני נפשות און דיני
ממונות.

דאס ערשטע געזעצ אין א
ישיבות, מיטן ערשטן געבאט
מיטן "דוצנאדער ארבעטגעבן
כ'ולאז, אזוי ווי ערשטגעבן
שקלאפן-הויז" דאספאר אויך זיי
גרויסמוטיג זיי ערשט
און דער ערשטער פון וועלכע
ס'ווערט גערעדט, און ערשט
נאכפאר געווען א געווענליכער
אריינגע, זאגט נישט א
אזאזל זי יאגערט נאכפאר, און
זיי רעדענען מיט דער פסקא-
און מיט
אונס פאכט זיי נישט דעם שקלא-
און מעגלעכקייט, א שווארץ, א
שייב יעדער, זעקס יאר זאל ער
זייען און אויפן וועגן און
ער אריינגעבן פריד אומבאט
(שמות כ"א), וויל, געשטאנען
זעבן יאר וויסן זעבן יאר
זעקס יאר און זעבן יאר און
אבער דער וועגן זיי און

א ביסל פארשפטיקטן מיט דער
סדרה. משפטים' אין פארקניג
מקור האבן מיר זיך נישט געקומען
הג זיין ווי געוויינטלעך. אג-
יחייבן מיט אים סדרה און צוועלפן
אונדז פיר דער פאגלעניקער, דער
כלייל וועגן דער סדרה יתרו אליין
קאָמן מיט זאָגן און זאָגן-און אונדז
פארן אים דער בארעכענונג-און
משפטים' איז דאָ אַ וואַניקע
אבער נישט פאר אונדז
אין די ביכער, און סדרות פאר
יטיר תורה, יעדעס קאפיטל וואָס
זיך זיין שטייבונג און איינס
נישט ווייטערקער פונעם אונדזער-
בראשע תורה פון, "בראשית",
"בא"י, ב"ר, מענין כל ישראל",
און יתרו'ס משה, און אסאך-
עטלעכערער.

אבער דע קומט האט פאר
סובעקטיווע סיבה. אדער א
מומענט נישט די צוגלייך
אירע קינדער ס'טרעפט זיך
אבער אז איינס פון זיי, ליגט אים
מערער אים מעט" ווי די אנדערע
דע. וויל מיט דעם וואס זי גע-
טון מערערע שוועריקייטן. די
דורה, שפילט "עס אונז ארוי-
גוס אים סינעס. די דאזיקע סדר-
זומש מיט ים" פלעגט דער בר-
און אים דור מיט אורור ווען, איינ-
קעגן" ווי די אנדערע, דער
"כנפ. יא. כנפ. יא", וואס
במחמת" און דעם שומר שייך,
און שומר הנפ, אים נישט געווען
אזא לייבסטע, נאך דעם אבער-
איים שוין געלומען אד לייכטער
שטיקל צייט, מען וואס אויפגע-
ווערט צו גיין אויפדעראכט אים

בכה יעשה
איש אשר
המלך הפין
בוקרו
מבולת אסתר
(ו' ט').

אזוי ווערט
געטאן צו דעם
מאן וואס דער
מ'ויל אים

ג'י'ספאח דארע

